T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EL SANATLARI EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
EL DOKUMALARI VE ÖRGÜLERİ BİLİM DALI

HEREKE'DE İPEK HALI DOKUMACILIĞI VE BUGÜNKÜ DURUMU

Sibel SEVİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Zuhal BEZİRCİ TÜRKTAŞ

Konya 2010

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin

Adı Soyadı	Sibel SEVİ
Numarası	074239021001
Ana Bilim / Bilim Dalı	El Sanatları Eğitimi / El Dokumaları ve Örgüleri
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Zuhal BEZİRCİ TÜRKTAŞ
Tezin Adı	HEREKE'DE İPEK HALI DOKUMACILIĞI VE BUGÜNKÜ DURUMU

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Hereke'de İpek Halı Dokumacılığı ve Bugünkü Durumu başlıklı bu çalışma ..26../10..../..2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Yrd.Doç.Dr. Zuhal BEZİRCİ TÜRKTAŞ	Danışman	
Yrd.Doç.Dr. Meral AKAN	Üye	
Yrd.Doç.Dr. Emine NAS	Üye	

Alaaddin Keykubat Kampüsü Selçuklu/ KONYA
Tel: 0 332 223 2446 Fax: 0 332 241 05 24
http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin

Adı Soyadı	Sibel SEVİ
Numarası	074239021001
Ana Bilim / Bilim Dalı	El Sanatları Eğitimi / El Dokumaları ve Örgüleri
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tezin Adı	HEREKE'DE İPEK HALI DOKUMACILIĞI VE BUGÜNKÜ DURUMU

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

Alaaddin Keykubat Kampüsü Selçuklu/ KONYA
Tel: 0 332 223 2446 Fax: 0 332 241 05 24
http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı	Sibel SEVİ
Numarası	074239021001
Ana Bilim / Bilim Dalı	El Sanatları Eğitimi / El Dokumaları ve Örgüleri
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Zuhal BEZİRCİ TÜRKTAŞ
Tezin Adı	Hereke'de İpek Halı Dokumacılığı ve Bugünkü Durumu

ÖZET

Araştırmanın konusunu Hereke'de bulunan ipek halı fabrikalarında (Hereke dokuma fabrikası ve Han halıcılık) dokunan ipek halılar, teknik ve desen özellikleri ile kullanım ve pazarlama biçimleri oluşturmaktadır. Araştırmada ipek halı dokunan bu fabrikalar incelenmiş ve Hereke ipek halıcılığının bugünkü durumu ele alınmıştır.

Günümüzde el sanatları hak ettiği değeri bulamamakla birlikte teknolojinin de etkisiyle unutulmaya yüz tutmuştur. Bu değeri tekrar kazandırmak için ipek halı dokumayla ilgili bazı çalışmaların yapılması gerekliliği bir gerçektir. Buradan yola çıkılarak el sanatlarına katkı sağlamak ve bu konuda daha çok kişinin bilgilendirilmesi amacıyla ipek halı dokumacılığı ile ilgili bu çalışma yapılmıştır.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin		
	Adı Soyadı	Sibel SEVİ
	Numarası	074239021001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	El Sanatları Eğitimi / El Dokumaları ve Örgüleri
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Zuhal BEZİRCİ TÜRKTAŞ
	Tezin İngilizce Adı	HEREKE SILK CARPET WEAVİNG AND İN TODAY'S STATUS

SUMMARY

Hereke silk carpet factories in the subject of the study (Hereke carpet weaving factory, and Han) silk woven carpets, technical and design features are the use and marketing formats. Woven silk carpet factories were examined in this study and discussed the current status of Hereke silk carpets.

Today, find the value of craft deserves to be forgotten along with the impact of technology has made it. The value of silk carpets woven to give back some of the work to be done with a real necessity. From here on the basis of handicrafts contribute to and to inform more people about it, this work has been done on silk carpet weaving.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ iv
1.GİRİŞ 1
1.1.Araştırmanın Konusu 1
1.2.Araştırmanın Amacı ve Önemi 2
1.3.Hereke Hakkında Genel Bilgiler 3
1.3.1.Hereke Tarihi ve Coğrafi Konumu 3
1.3.2.Hereke El Sanatları 9
1.3.3.Hereke'de Dokumacılık 10
1.3.4.İpek Halı Dokumacılığı 14
2.MATERYAL VE YÖNTEM 19
2.1. Materyal 19
2.2. Yöntem 20
3.KATALOG 21
4.ARAŞTIRMA BULGULARI 82
4.1.Hammadde 82
4.2.Kullanılan Araçlar 84
4.3.Kullanılan Teknik 87
4.4.Desen, Renk ve Kompozisyon Özellikleri 88
4.5.Kullanım Alanları 91
4.6.Hereke İpek Halı Dokumacılığının Bugünkü Durumu 92
4.6.1.Günümüzdeki İşletmeler 93
4.6.1.1.Hereke Fabrikası 93
4.6.1.2.Han Halıcılık 95
5.DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA 96
5.1.Değerlendirme Grafikleri 96
5.1.1. Kullanılan Hammadde Dağılım Grafiği 96
5.1.2. Kullanılan Tezgahların Dağılım Grafiği 96
5.1.3. Kullanılan Tekniklerin Dağılım Grafiği 97
5.1.4. Kompozisyon Dağılım Grafiği 98
5.1.5. Desen Dağılım Grafiği 99
5.1.6. Renk Dağılım Grafiği 99
5.1.7. Kullanım Alanları Dağılım Grafiği 100
5.2.Karşılaştırma 101

6.SONUÇ VE ÖNERİLER.....109
7.KAYNAKÇA 111
EKLER
Ek–1 Fotoğraf Listesi

ÖNSÖZ

"Hereke'de ipek halı dokumacılığı ve bugünkü durumu" başlıklı bu tez, Hereke'de yapılan ipek halı dokumaların bir bölümünü içermektedir. Böylece ipek halı dokuma konusunda bir merkez olan Hereke ipek dokuma hakkında detaylı bilgi vermek amaçlanmıştır.

Çalışmalarım sırasında bana yardımcı olan TBMM Milli Saraylar Hereke Halı ve İpek Dokuma Fabrikası Müdürü Sayın Naci KALAY'a, müze çalışanlarına, bilgisi ve tecrübesiyle her zaman yanımda olan danışmanım Yrd. Doç.Dr. Zuhal BEZİRCİ TÜRKTAŞ'a, değerli katkılarından dolayı Yrd. Doç.Dr. Meral AKAN ve Yrd. Doç.Dr. Emine NAS hocalarıma ve maddi manevi desteğini benden esirgemeyen aileme teşekkürlerimi sunarım.

1-Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusunu Hereke'de bulunan ipek halı fabrikalarında (Hereke dokuma fabrikası ve Han halıcılık) dokunan ipek halılar, teknik ve desen özellikleri ile kullanım ve pazarlama biçimleri oluşturmaktadır. Araştırmada ipek halı dokunan bu fabrikalar incelenmiş ve Hereke ipek halıcılığının bugünkü durumu ele alınmıştır.

İpek halı, hammadde olarak ipeğin kullanıldığı ve gördes düğümüyle çeşitli renk ve desenlerde dokunarak elde edilen dokuma ürünüdür.

İpek halı, dokunması zor ve pahalı bir el sanatı olmasına karşın, gün geçtikçe değeri artan, zamana dayanıklı özel bir malzemedir.

İpek hammaddeyi zenginlik ve zarafetin simgesi olarak daha çok saray halılarında görmek mümkündür. Ancak ipek halılar, zaman içerisinde halkın da kullanım eşyaları arasına girmiştir. Dolayısıyla çeşitli yerlerde ipek halıların üretimini yapacak işletmeler kurulmuştur. Bunlardan ilki Hereke İpek Halı Fabrikasıdır. Bu fabrikanın devamı olarak ve bugünün ihtiyacını karşılamaya yönelik Hereke'de kurulan bazı işletmelerden bir tanesi ise Han Halıcılıktır.

Hereke'de halıcılığa ilişkin ilk çalışmalar, 1891 yılında Hereke Dokuma Fabrikası'na Gördes, Demirci ve Sivas'tan getirtilen ustalarla başladı. Bu ustalar çevre köylerde bu sanatı öğretti ve halıcılık kısa sürede yaygınlaştı. Saray halıları ve yabancı devlet adamlarına armağan edilecek değerli halılar burada dokunmaya başladı. Özellikle 1943'ten sonra Hereke halıcılığında büyük bir canlanma görüldü. Önceleri Gördes, Demirci türü halılar dokunurken daha sonra Uşak, Gördes, Bergama ve Saray halıları örnek alınarak özgün motifler oluşturuldu.

Hereke, ipek halıları ile ünlü bir yerleşimdir. Bursa ipeğinden dokunan bu çok değerli halılar, yurtiçinde ve yurtdışında kolaylıkla alıcı bulmuşlardır. İpek ile dokunan Hereke halılarında santimetre karede ortalama 100 düğüm bulunur. Çok ince ve çok değerli olan bazı halılarda santimetre karedeki düğüm sayısı 400'ü geçmektedir. Bu halılarda gül, karanfil, lale, erik ağacı motifleri çoğunluktadır. Kimi halılarda çerçeve içine alınmış eski harfli yazılara ya da çiçek motifleri arasına yerleştirilmiş hayvan motiflerinden oluşan değişik kompozisyonlar da bulunur.

Hereke Dokuma Fabrikası'nın yanı sıra Hereke'de han halıcılık ta ipek halı dokuma yaparak ipek halı dokuma sanatını devam ettirmektedir.

2-Amaç ve Önem

İpek böceklerinin gösterdiği fedakârlık ve yoğun emekler sonucunda elde edilen ipeğin, el emeği göz nuruyla birleşmesiyle oluşan ipek dokuma sanatı, el sanatlarının en değerli örneklerinden bir tanesidir. İpek halı dokuma, dokuma sanatlarından biri olmakla birlikte dokuma sanatı içinde ayrı bir yere sahiptir.

İpek halı dokuma, zor ve pahalı bir el sanatı olmasına karşın gün geçtikçe değeri artan, zamana karşı dayanıklı özel bir malzemedir. Bu nedenle bu sanatı "Hereke Dokuma Fabrikası" ve "Han Halıcılık" devam ettirmektedir. Buradaki amaç; ipek halı dokumacılığının daha fazla insan tarafından tanınması ve ipek dokuma ile uğraşanların sayısının artmasıdır.

İpek halı dokumanın maddi olarak faydasının dışında sağlık, kültür ve kişilerin bilgilendirmesi, yarınlara ulaşabilmesi ve geliştirilip yayılması için de önemlidir. Toplumumuzun bu sanata kayıtsız kalmaması, ipek halı dokuma konusunda gerekli özeni göstermesi gerekmektedir.

Geleneksel dokumacılığın bir parçası olan ve hammaddesi yün olarak dokunan halılar, dokumacılığın ilk örnekleri olmakla birlikte Anadolu'da ihtiyacı karşılayacak biçimde yıllarca dokunmuş ve kullanılmıştır. Ancak buna alternatif olarak ipeğin Avrupa'dan getirilmesi ile ipek halı dokumacılığı başlamıştır.

İpek hammaddeyi zenginlik ve zarafetin simgesi olarak daha çok saray halılarında görmek mümkündür. Ancak ipek halılar, zaman içerisinde halkın da kullanım eşyaları arasına girmiştir. Dolayısıyla çeşitli yerlerde ipek halıların üretimini yapacak işletmeler kurulmuştur. Bunlardan ilki Hereke ipek halı fabrikasıdır. Bu fabrikanın devamı olarak ve bugünün ihtiyacını karşılamaya yönelik Hereke'de kurulan bazı işletmelerden bir tanesi ise Han Halıcılıktır.

Günümüzde el sanatları hak ettiği değeri bulamamakla birlikte teknolojinin de etkisiyle unutulmaya yüz tutmuştur. Bu değeri tekrar kazandırmak için ipek halı dokumayla ilgili bazı çalışmaların yapılması gerekliliği bir gerçektir. Buradan yola çıkılarak el sanatlarına katkı sağlamak ve bu konuda daha çok kişinin bilgilendirilmesi amacıyla ipek halı dokumacılığı ile ilgili bu çalışma yapılmıştır.

1.3. Hereke Hakkında Genel Bilgiler

1.3.1.Hereke Tarihi ve Coğrafi Konumu

Osmanlı dokuma sanayinin ilk büyük fabrikalarından biri olan Hereke Fabrika-i Hümayunu, İzmit Körfezi'nin kuzey kıyısında, doğuda Yarımca, batı ve kuzeyde Gebze, güneyde Kocaeli ilinin çevrelediği Hereke beldesinde kurulmuştur.

Tarih boyunca Sit, Amazon, As, Bitinya, Asur, Lidya, İran, Yunan, Roma, Bizans ve Osmanlı yerleşimlerine sahne olan ve ilk nuhus vaktini Ascirum adıyla anıldığı Roma İmparatorluğu döneminde yaşayan belde, özellikle imparator Constantinus'un annesi Helen'in burayı kendine ikametgâh olarak seçmesinden sonra önemli bir sayfiye yeri haline gelmiştir. İmparator Constantinus'un 337 yılında Hereke'de ölmesi de bu bilgileri doğrular niteliktedir. [1]

Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrıldığı 395 yılında, Doğu Roma İmparatorluğu sınırları içinde kalan ve bir sınır karakolu kimliği kazanan Hereke, 6. yüzyılda beldeye adını veren İmparator Heraklios tarafından yaptırıldığı sanılmaktadır.

Selçuklu ve Latin işgalleri ardından, 1326 yılında Orhan Gazi tarafından alınarak Osmanlı Beyliğine bağlanan ve geçimini balıkçılık ve bahçecilikle sağlayan bir yerleşim yeri olarak kalan Hereke, Sultan II. Beyazıt döneminde büyük bir deprem geçirmiştir. 45 gün boyunca devam eden bu depremde, Hereke Kalesi ve vah köşkleri tamamen ortadan kalkmıştır. Bu depremin ardından belli bir süre Hereke halkı kendini toparlayamamıştır. Dokumacılıkta da bir süre durağanlık yaşanmıştır.

19. yüzyıl ortası Hereke tarihi için olduğu kadar, Osmanlı sanayi tarihi için de önemli bir başlangıç sayılmalıdır.1843 yılında İzmit Çuha Fabrikası'nın yapımı için görevlendirilen Ohannes ve Bogos Dadyan biraderler bir yemek molası sırasında görüp, doğal güzelliklerinden etkilendikleri Hereke'de (belki birazda Çuha Fabrikası'nın masraflarını kurtarmak amacıyla) kendi adlarına bir fabrika kurmak istemişler, istekleri dönemin seraskeri Rıza Paşa tarafından onaylanınca da imparatorluğun ilk özel dokuma fabrikası üretime başlamıştır. O yıllarda, 50 pamuklu ve 25 ipekli canfes tezgâhtan oluşan fabrikanın ilk idare heyeti, müdür, Sarkış Ağa ve İtalyan ressam Camaron'dan oluşmaktadır.

Fabrikanın kuruluşundan iki yıl sonra, Hereke'de kendisinden habersiz bir fabrika kurulduğunu öğrenen ve pek hoşnut kalmayan Sultan Abdülmecit, İzmir'e düzenlenen bir gezi sırasında Eser-i Cedid vapuruyla Hereke'de Hereke Fabrika-i Hümayunu'nun önünden geçerken Rıza Paşa'yı tesadüfen görmüş gibi davrandığı bu yapının ne olduğunu sormuş.

---

[1] TEMİR, Şebnem Ruhsar, "Hereke İpekli Dokuma Kumaşları ve Günümüzdeki Durumu", Marmara üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Uygulamalı Sanatlar Fakültesi Uygulamalı Sanatlar Bölümü Tekstil Ana Sanat Dalı, Yayınlanmamış Sanat Yeterliliği Tezi, İstanbul, 1986, s.3.

Rıza Paşa'da, "Sultanım size bir sürprizim vardı. Bu fabrikayı size yerinde göstermek istiyordum. Bu yüzden bu güne kadar sizden saklanmıştır. Bu fabrikayı mütahitler sizin adınıza kurdu." demiştir. Bu geziden hemen sonra, Serasker Rıza Paşa tarafından, Gebze tapusuna Sultan Abdülmecit adına tescil edilen başka bir deyişle sahiplerince Sultan adına ferağ olunan fabrika, Hereke Fabrika-i Hümayunu adını da aynı yıl almış olmalıdır. Bugün, Başbakanlık Arşivinde bulunan bir belge, bu ferağ işlemini doğrulamaktadır.

Padişah devrinden sonra, sultani saraylara ipekli canfes, döşemelik ve perdelikler üretmeye başlayan Hereke Fabrika-i Hümayunu, 1850 yılında inşa edilen Kemhahane'nin ilavesiyle genişletilmiştir. İlk örnekleri Bursa ve Amasya'da görülen ve dolabi, gülüstami, gülgüni, Bursa kemhası, Eğin kemhası, marahuri gibi isimlerle bilinen Osmanlı kemhaları, Hereke Fabrika-i Hümayunu'nda daha çok Batı etkisinde, iri dal ve çiçek motifleriyle dokunmuştur. Kemhahane'nin kuruluşu sırasında, fabrikaya ayrıca Fransa'dan yüz ipekli tezgâh getirildiği, önceden mevcut olan elli pamuklu tezgâhın da İstanbul'a Zeytinburnu'nda bulunan başka bir fabrikaya gönderildiği bilinmektedir.[2]

Sultan Abdülmecit'in saltanatı boyunca yalnızca sarayların tefrişi, saray halkının gereksinmeleri için faaliyet gösteren Hereke Fabrika-i Hümayunu, Sultan Abdülaziz döneminde piyasada satılmak üzere ipekli dokuma üretimine de başlamış ve bu doğrultuda Kapalıçarşı'da bir satış mağazası açılmıştır. Ne var ki, saray tarafından pek hoş karşılanmayan bu girişim, kısa bir süre sonra giderek artan itirazlar sonucu son bulunca, jakar tezgâhlarda dokunan ipekliler, yeniden, yalnızca saray için üretilmeye başlanmıştır.
Hereke halılarına başta Sultan II. Abdülhamit olmak üzere sultanlar özel ilgi göstermiştir.[3]

Sultan Abdülhamit'in otuz üç yıllık saltanatının ilk günleri, bütün imparatorlukta olduğu gibi Hereke Fabrika-i Hümayunu'nda da bir karmaşa dönemi olarak yaşanmıştır. Öyle ki, Sultan II. Abdülhamit'in cülusundan kısa bir süre sonra fabrikada çıkan yangında Filatör (ipek bükümü) Dairesi'nin kazanı yanmış ve bir yandan meşrutiyet, bir yandan da Balkan Harbi'yle uğraşan imparatorluk, Filatör Dairesi'ni ancak beş yıl sonra onarabilmiştir. 1890 yılındaysa fabrikanın hemen yanına yüz yataklı bir hastane açılmıştır.

Geleneksel Osmanlı halıcılığında bir dönüşüm sayılabilecek 1891 yılında, Hereke Fabrika-i Hümayunu, kuruluşunda yaklaşık yarım asır sonra, yüz yeni tezgâhla halı üretimine başlamıştır. Sultan Abdülhamit'in himayesinde ve Sivas, Lâdik ve Manisa'dan getirilen ustalarla başlanan bu üretimde, ustalara önce saray tarafından verilen desen örnekleri

---

[2] ASLANAPA, Oktay, Türk Halı Sanatı'nın Bin Yılı, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1987, s.193.
[3] TBMM MİLLİ SARAYLAR DAİRE BAŞKANLIĞI, Düğümün Son Halkası; Osmanlı Sarayı Halıları, İstanbul, 2010, s.30.

dokutturulmuş ve bu desenler daha sonra geliştirilerek özgün bir Hereke üslubu yaratılmaya çalışılmıştır. Bugün, Hereke Fabrikasında bulunan fotoğraflardan, halı üretimine geçildiği yıl Hereke Fabrika-i Hümayunu'nda, İpek Mendil ve İşleme Dairesi, İpek Fanila ve İç Giysi Dairesi ve İpekli Dokuma Dairesi'nin çalışır durumda olduğu anlaşılmaktadır.

Yine bu tarihlerde, boyahane ve kumaş perdah makineleri imparatorluk sınırları içinde yalnızca Hereke Fabrika-i Hümayunu'nda bulunmaktadır. Bugün Milli Saraylar Arşivinde, Hazine-i Hassa Hereke Fabrika-i Hümayunu Personel ve Sair Görevliler Kayıt Defteri'nde yer alan görevli listesi, 19. yüzyılın son yıllarında Hereke Fabrika-i Hümayunu'nda yaşanan gelişmelerin özeti gibidir.

19. yüzyıl sonlarında Hereke Fabrika-i Hümayunu'nda yaşanan bütün bu gelişmeler, fabrika civarındaki yapılaşmanın artmasını sağlamış ve beldeye, hastaneden sonra cami, rüştiye, köşk, Halıhane altına Rüsumat, Duyun-u Umumiye ve Telgrafhane binaları inşa edilmiştir. Bu yapılar arasında en ilginç olanı, 1894 yılında Alman İmparatoru II. Wilhem'in Sultan Abdülhamit'i ziyaretinin hemen öncesinde inşa edilen Hereke Köşkü'dür.

1898 yılında Haydarpaşa'dan kalkan özel bir trenle Hereke Fabrikası'na gelen ve fabrikaya dünyada eşi olmadığı söylenen ipek zararlılarını içeren zengin bir koleksiyon armağan eden imparatorun bu ziyareti, Türk Ansiklopedisinde şöyle anlatılmaktadır: "II. Wilhem istasyondan itibaren yerlere serilen halılar üzerinden geçerek köşke gelmiştir. Burada kendisine, imparatoriçe-ye ve maiyetine nadide ipekli kumaşlar, halılar hediye edilmiştir. İmparatoriçe halı dokuyan Münevver, Binnaz ve Emine adlı üç kız çocuğuna birer altın iğne hediye etmiştir. İmparatorun bu seyahatine Müşir Şakir Paşa, Hariciye Nazırı Teyfik Paşa, Taver-i Ekrem Müşir Komhorter Paşa, Berlin Sefiri Teyfik Paşa, yaverlerden Ahmet Ali ve nazır paşalarla teşrifatçı İbrahim Bey katılmıştır."[4]

Hereke Fabrikasının karşısında II. Wilhem adına 2 günde inşa edilmiş II.Wilhem köşkü bulunmaktadır. Bu köşkün inşası için İstanbul'dan deniz yoluyla malzemeler getirilmiş ve yapılmıştır.

İmparator Wilhem ve eşinden başka, Bulgaristan Sefiri, Alman Sefiri Baron Narşal, İngiliz Sefiri, İbn Reşit gibi yabancı devlet adamlarını ağırlayan Hereke Köşkü, olasılıkla Yıldız Sarayı marangoz atölyesinde yapılmış ve Hereke'deki yerine bir günde kurulmuştur. Herhangi bir kesinlik içermemekle birlikte, mimar Sarkis Balyan elinden çıktığı sanılan köşk bütünüyle ahşap konstrüksiyonla oluşturulmuş ve ilginç bir tasarım özelliği olarak gerek deniz, gerekse kara tarafına açılan birçok kapı kullanılmıştır. Dışta, ortada hafif eğimli bir çatı ve iki yandaki

[4] TBMM MİLLİ SARAYLAR, Milli Saraylar Koleksiyonu'nda Hereke Dokumaları ve Halıları, İstanbul,1999, s.10–21.

kubbeleriyle simetrik bir kuruluşa sahip olan Hereke Köşkü, içte de, giriş mekânı, salon ve oda olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Ara geçişlerin çift kanatlı kapılarla sağlandığı bu mekânların tefrişinde Hereke dokuması halılar ve ipekli döşemelik ve perdelikler kullanılmıştır. Saraylardan getirilen eşyalarla döşenen köşkün salonunda yer alan bergere stilindeki koltuk takımının ise, 20. yüzyıl başlarında yapılmış olduğu sanılmaktadır. Bugün Milli Saraylar Tablo Koleksiyonu'nda yer alan 52/1949 envanter numaralı İ.Baldasar imzalı sulu boya resim, köşkün orijinal görünümüne ilişkin önemli bir belge niteliğindedir.

1894 yılı, Hereke Fabrika-i Hümayunu'nda yeni bir dışa açılma sürecinin başlangıcıdır. Bu tarihte, halk tarafından çok beğenilip, talep gören Hereke ipekli dokuma, halı ve battaniyelerinin İstanbul'da satışı için, bu kez Zaptiye Caddesi üzerinde yeni bir satış mağazası açılmasına karar verilmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra Maadin Bankası'na devredilen bu mağazaya ilişkin herhangi bir bilgi yoksa da, uzun yıllar faaliyet gösterdiği bilinmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünü belirleyen 20. yy'ın ilk çeyreği Hereke Fabrika-i Hümayunu için yeni üretim alanlarının oluşmasını sağlamış, 1902 yılında Hazine-i Hassa Nazırı Sakız Ohannes Efendi tarafından açılan Çuha, Şayak ve İplik Dairesi'ni, 1905 yılında açılan Fes Dairesi izlemiştir. Yine bu yıllarda fabrikaya, Fransız çuhasından daha kaliteli çuha üretebilmek için özel bir daire kuruldu ve bu çuhaların imali için Avrupa'ya makineler sipariş edildiği bilinmektedir.

Bugün, Sultan Mehmet Reşat dönemi için önemli bir kaynak niteliği taşıyan Maşbeyinci Lütfi Bey'in "Osmanlı Sarayı'nın Son Günleri" adlı anı kitabında anlatılan 17 Mayıs 1910 tarihine ilişkin Hereke gezisi notları, o günlerde fabrikaya birtakım yeni makineler alındığını göstermektedir: "17 Mayıs'ta Ertuğrul yatıyla Padişah hazretleri Hereke'yi şereflendirdi. Bu geziye sadrazamda davet edilmişti. Öğle yemeğinden sonra fabrikanın makine daireleri gezildi. Yeni getirilmiş olan makineler görüldü. Padişah sadrazama ve yanındaki saray görevlilerine derecelerine göre çeşitli halı ve seccadeler armağan etti. Fabrika görevlilerine de hediyeler dağıtıldı."[5]

Sultan Reşat'ın saltanatının son yıllarında, Hereke Fabrika-i Hümayunu giderek bir yünlü dokuma fabrikasına dönüşmüş Çuha Şayak ve İplik Dairesi'nin tezgâh sayısı 20'den 52'ye çıkarılarak, yüksek kapasitede üretime geçilmiştir. Kurulduğu 1843 yılından beri, Os-HÜMAYUN mânii dokuma sanayinin en önemli kurumu olarak faaliyet gösteren ve ürünleriyle imparatorluk yaşantısının son yüzyılını belirleyen Hereke Fabrika-i Hümayunu

[5] Başmabeyinci Lütfi Bey, Osmanlı Sarayının Son Günleri, Hürriyet Yayınları Tarih Dizisi: 2, İstanbul.

özellikle kuruluşundan kısa bir süre sonra Avrupa'da da prestijli bir markaya dönüşmüş ve 1851 Paris Uluslararası Sergisinde kurdeleve şeride için mansiyon, 1862 Londra II. Uluslar arası Sergisinde ipekli dokumalar için madalya, 1892 Viyana, 1894 Lyon, 1910 Brüksel ve 1911 Ton no sergilerinde büyük ödüle layık görülmüştür. Fabrikanın kazandığı diğer ödüller şöyledir:[6]

1911 Bursa Sergisi, Gümüş Madalya 1911 İzmir Sergisi, Gümüş Madalya 1923 Bursa Sergisi, Gümüş Madalya

1927 İzmir Sergisi, Gümüş Madalya 1927 İstanbul Sergisi, Sarı Madalya

İstanbul Sergisi, Sarı Madalya

İstanbul Sergisi, Sarı Madalya

İstanbul Sergisi, Sarı Madalya

1962 Londra Sergisi, Bronz Madalya

1963 Viyana Sergisi, Bronz Madalya

Ayrıca, Hereke Fabrika-i Hümayunu'nda çalışan ve işlerinde başarılı bulunan bazı görevlilerin de birtakım rütbelerle ödüllendirildikleri, fabrika müdürü Martelli, fabrika öğretmeni Mi-gırdiç Efendi, birinci ressam Tovmas Efendi ve birinci marangoz Andon Efendi'ye dördüncü rütbeden Mecidi Nişanı, fabrika hekimi Diran Efendi'ye de binbaşılık rütbesi verildiği bilinmektedir.

Hereke Fabrika-i Hümayunu'nun üretimiyle yakından ilgilenen Fransız Hükümeti de fabrika müdürü Akif Bey'e Officer De L'Instruction Publiqu, ressam Tovmas Efendi'ye de Officer d'Academie nişanları vermiştir.

Sultan Abdülmecit devredildiği 1845 yılından itibaren, Kapalıçarşı ve Zaptiye Caddesi'nde açılan iki satış mağazası deneyimi dışında, deyiş yerindeyse, bir yan saray kuruluşu olarak faaliyet gösteren Hereke Fabrika-i Hümayunu, Cumhuriyet'in ilanından sonra Sanayi ve Maaddin Bankası'na devredilmiş ve 1932 yılında geçirdiği yangın sonrası onarılarak, yeniden faaliyete geçmiştir. Tezgâh sayısının 107'ye yükseltildiği bu onarım sırasında, fabrikadaki yıkama, boyama ve terbiye dairelerinin modern bir sisteme kavuşturulduğu bilinmektedir. 1938 yılında Sanayi Ofisi'ne hemen ardından da Sümerbank'a bağlanan Hereke Fabrikası, Başbakanlık Özelleştirme Kurulu'nun 14.06.1995 tarih ve 95/45 sayılı kararıyla Milli Saraylar Daire Başkanlığı'na devredilmiştir.

---

[6] YILMAZ, Yaşar, "Hereke Jakarlı Dokumaları ve Milli Saraylar Mobilyasında Kullanımı", Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı batı Sanatı ve Çağdaş Sanat Programı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1998.

Halen Milli Saraylar Daire Başkanlığı Bünyesinde bir müze-fabrika statüsü taşıyan fabrika, desen kataloğundaki örneklerin jakar tezgâhlarda orijinallerine bağlı kalınarak yeniden üretimiyle, kurulduğu günlerde olduğu gibi yeniden saray yapılarının tefrişine yönelik olarak faaliyet göstermekte, hereke halıları da özgün tasarım ve teknik özellikleriyle son dönem Osmanlı halı geleneğini günümüzde de yaşatmaktadır. [7]

[7] TBMM MİLLİ SARAYLAR, Milli Saraylar Koleksiyonu'nda Hereke Dokumaları ve Halıları, İstanbul,1999, s.10h-21.

1.3.2.Hereke El Sanatları

Hereke el sanatları diğer Anadolu yerleşimlerine göre fazla çeşitlilik göstermemekle birlikte, Hereke'de el sanatı olarak sadece dokuma yapılmaktadır. Dokuma olarak ise yün, ipek halı ve kumaş dokunmaktadır. Hereke'de sadece dokuma yapılmasına rağmen yün halı ve özellikle ipek halı üretiminde dünyada önemli bir yere sahiptir. Bu anlamda Hereke, ipek halıyı kendi ülkemizde ve dünya pazarları açısından temsil eden yerler arasında bulunmaktadır. Hereke'de halı dışında seccade ve pano olarak ta dokuma yapılmaktadır.

Dokunan halı, seccade ve pano gibi ürünler yurtdışından gelen önemli kişilere ve Türkiye'deki Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Meclis üyelerine hediye edilmektedir. Bunun yanı sıra saraylar için sergileme amaçlı dokunan örnekler de bulunmaktadır.[8]

Hereke'de ipek halı dışında ipekten kumaş dokumacılığı da yapılmakta olup dokunan kumaşlar saraylardaki koltuk, sandalye v.b. eşyalara döşemelik olarak kullanılmaktadır. Döşemelik dışında pano olarak sergilenen örnekler ve halıda olduğu gibi hediyelik olarak dokunanlar da bulunmaktadır.

Bunların yanı sıra Hereke'deki ev hanımlarının çoğu zaman kendi çeyizleri için ve bazen ölümünden sonra gelecek kuşaklara miras bırakmak amacıyla dokudukları ipek halı örnekleri de bulunmaktadır.

Hereke'de halı kadar yaygın olmasa da Hereke ev hanımları tarafından çeyiz ve kullanım amaçlı yapılan oya işleri, nakış, örgü işleri (çorap örücülüğü) gibi ürünler de bulunmaktadır.

Bunlar dışında Karamürsel'de sepetçilik yapılmaktadır. Karamürsel sepeti kestane ağacının çubuğundan örülen, kendisine özgü özelliği ile gayet pratik, kullanışlı basit bir el taşıma aracı olan Karamürsel sepetinin özelliği, ağaçtan toplanan yaş meyveyi zedelemeden kabına ulaştırmasıdır. Karamürsel sepetinin tabanı 15–20 cm'dir. Ağız genişliği 40–45 cm, boyu ise 60–65 cm'yi bulur. Yarım koniyi andıran sepet iyi kesilmiş ve kurutulmuş kestane çıtalarından örüldüğünden iç hacmi, dış görünüşünün aksine geniştir. Sepetin tek hammaddesi, düzgün ve budaksız kestane çubuğudur.

Hereke ve çevresindeki diğer yerleşimlerde başka bir el sanatına rastlanmamıştır. İpek halı ve kumaş dokumacılığı Hereke ile bütünleşmiş en önemli el sanatlarından biridir.

---

[8] 1.TBMM MİLLİ SARAYLAR, Milli Saraylar Koleksiyonu'nda Hereke Dokumaları ve Halıları, İstanbul, 1999, s.10-21.

1.3.3.Hereke'de Dokumacılık

Osmanlı saraylarının halı ihtiyacı Hereke Fabrikası kurulmadan önce Uşak, Gördes, İzmir ve Bursa'da saray tarafından verilen resim ve örneklere uygun olarak imal ettirilmekteydi. Bunun yanında sarayların halı ihtiyacının bir kısmı da İngiltere ve Fransa'dan satın alma yoluyla karşılanmaktaydı.

19. yüzyılda makine ve sanayii devrimi, fakat daha önemlisi içinde bulunduğumuz zamana değin uzanan bir süreç içinde gerek bilimsel ve teknik, gerekse tarımsal teknoloji ve politikalarında oluşan gelişmelerin etkisiyle sosyal ve ekonomik yaşamdaki değişiklikler bir çok köy el sanatları şubesinde olduğu gibi, ipek üretimi ve ipeğin değerlendirme yöntemini de olumsuz yönde etkilemiştir.[9] Aynı yüzyılda sanayileşmeyi kendine ilke edinen devlet, tekstilde fabrikasyona geçilmesinin yanısıra halı üretimi konusunda da yeniliklere giderek çeşitli fabrikalar kurmuştur. Bunlar arasında 1891 yılında Sultan II. Abdülhamit'in girişimleriyle kumaş dokumanın yanısıra halı üretimine başlayan Hereke Fabrikası seçkin ürünleriyle kendine bugün de süren haklı bir ün edinmiştir. Hereke Fabrikası'nın kumaşları ve halıları ile küçük bir kasabanın ismi dünyaca tanınan ve hala bilinen ilk Türk markası olmuştur.

Manisa ve Gördes çevresinden getirilen halı ustalarıyla başlatılan üretim, talebi karşılayamayınca personel ihtiyacı Hereke çevresinden işçiler alınarak karşılanmıştır. Bunlar arasında maharetli olan ve iki yüz kişiye öğretmenlik yapan dört kıza, ayrıca fabrikada görevli makinist, boyacı, ustabaşı ve öğretmenlere fabrikanın gelişmesi için gösterdikleri gayret nedeniyle Sultan II. Abdülhamit tarafından madalyalar verilmiştir.

Bu dönemde fabrikada üretilen halı ve kumaş desenlerinin Yıldız Sarayı bünyesindeki Tamirhane-i Hümayun ressamı olan Emil Meinz tarafından çizildiği bilinmektedir. Sarayın mobilya, çini, iç dekorasyon desenlerini de çizen Meinz halı desenlerini mekânların özelliklerini göz önünde bulundurarak çizmiştir. Sultanın Hereke Fabrikası'nı himaye ettiği, hatta bazen halıların modellerini kendisinin tertip ettirdiği ve üretim aşamalarını muntazam olarak takip ettiği bilinmektedir.

Fabrikada dokunan iki cins halıdan birinci kısım olan en iyi cins yekpare Gördes kari halılardan senede iki adet imal edilmekte ve bunlar talep edildikçe saraylara verilmek üzere fabrikada saklanmaktaydı. Önemli kısmı saray ve saraya bağlı dairelerin tefrişine ayrılan

---

[9] ALTINBAŞ, E.T. "Türkiye'de Doğal İpekten El Dokuması Halı Yapımı ve Üretilen Halıların Folklor Yönünden Teknik Bazı Özellikleri", I. Uluslar arası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları 22. Akın Matbaası, Ankara, 1977, s.11.

ikinci kısım yün halıların ise, ihtiyaçlar karşılandıktan sonra geri kalanları piyasaya satılmaktaydı.

Saraylar için satın alınan İngiliz ve Fransız halılarının yerine kullanılmak üzere, Hereke Fabrikası'na yeni tezgâhlar eklenerek kabartma kadife halılar da imal edilmiştir. Bu yıllarda Hereke Fabrikası'nın Avrupa ürünleriyle rekabet edecek düzeye ulaştığı ve Avrupa'da ün yaptığı bilinmektedir.

Sultan Reşat döneminde (1909–1918) de faaliyetlerine aynı şekilde devam eden Hereke Fabrikası'nın, yalnız saray ve yakın çevresinin dışında, Avrupa'daki fabrikalar gibi daha geniş bir kesime hitap etmesi düşünülmüş ve bunun için el tezgâhları yanında makine üretiminin arttırılması gerekli görülmüştür. Daha sonraki yıllarda fabrika sipariş üzerine Avrupa'daki sefaret binalarına halı ve kumaş dokumaya başlamıştır.[10]

Hereke halı ve seccadelerindeki kompozisyon düzenlemeleri, madalyonlu (göbekli), birim desenli, ½ simetrik desenli, yekpare desenli, mihraplı desenli, yollu desenli, geometrik desenli olmak üzere yedi ana grupta toplanabilir.

Saraylardaki Hereke halılarının büyük bir kısmında madalyonlu kompozisyon uygulanmıştır. Desenin dörtte biri enine ve boyuna dönüşümlü olarak karşılıklı getirildiğinde madalyonlu kompozisyon elde edilmektedir. Hereke Fabrikası'nın ilk örnekleri olan Gördes tipi büyük ölçekli halılar bu gruba girerler.

İkinci grubu dikey eksende yarı simetrik kompozisyon düzenine sahip küçük boyutlu halılar oluşturur. Bu kompozisyon düzeni genel olarak seccadelerde ve küçük boyutlu halılarda uygulanmıştır.

Birim desenli kompozisyonlar, motiflerin simetrik dönüşümlerle yan yana ve üst üste getirilmesi ile oluşur.

Yekpare desenli kompozisyonda halının bütününde zemin kompozisyonu düzenlenir, tekrarlanan unsurlar görülmez.

Genellikle seccade boyutunda uygulanan mihrap çizgisi simetrik olarak tasarlanmıştır. Bu gruba giren ipekli seccadeler namazlık olarak sultan için dokunmuş olabilirler. Mihrap zeminlerinde madalyonlar, ince kıvrık dallar, rumiler ve vazo motiflerinden oluşan bezemeler görülür.

Yollu desenli halılarda zemin halının dikine çeşitli genişlikte ve renkte yollardan oluşmaktadır. Yollar üzeri genelde stilize bitkisel bezemelidir.

---

[10] 1.TBMM MİLLİ SARAYLAR, Milli Saraylar Koleksiyonu'nda Hereke Dokumaları ve Halıları, İstanbul,1999, s.10-21.

Geometrik desenli kompozisyon, halılarda en az sayıda uygulanmıştır. Bu kompozisyon düzenindeki halılarda zemin karelere bölünmüş ya da orta madalyon baklava motifleriyle oluşturulmuştur. Bu halıların bordürlerinde de batı tarzı motifler kullanılmıştır.

Her biri çok değerli nadide örnekler olan Hereke halı ve dokumaları Anadolu, İran ve Batı'dan aldığı etkileri değerlendirip bir senteze ulaşmış ve kendine has bir üslup oluşturmuştur. Milli Saraylar Koleksiyonu'nda korunarak günümüze ulaşan Hereke halıları geleneksel Anadolu halıları ile Osmanlı Saray halıları arasında bir sentez oluşturan desen tasarımlarıyla çok özel bir koleksiyondur. Batılılaşma hareketi içinde Osmanlı yaşamına giren yeni estetik değerler bu halıda gözlemlenebilmektedir.

Hereke Fabrikası'nın üretiminin bugün bilindiği gibi halı ve döşemelik kumaş ile sınırlı olmayıp fabrikanın Osmanlı hanedanının her türlü tekstil ihtiyacını karşılayan bir sistem olduğu belgelerden anlaşılmaktadır. Milli Saraylar Arşivi'nde bulunan 308, 523, 524, 525, 526, 527, 529, 530, numaralı defterler Hereke Fabrikası'ndan saraya verilen eşyaların faturalarından oluşmaktadır. H. 1308–1331 (1890–1912) tarihleri arasına rastlayan ve defterler halinde ciltlenmiş bu faturalara göre fabrikanın üretimi çok geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Faturalarda bugün bilinen döşemelik kumaş ve halılardan başka çok çeşitli tekstil ürününün adı geçmektedir. Bu ürünler arasında havlu, klaptanlı bornoz, ipek zenne çorabı, ipek erkek çorabı, boyun atkısı, çarşaflık, esvaplık, nişan kurdelesi, çiçekli tül, çorap bağ şeridi, sabun bezi gibi çeşitli işlevde ürün sayılabilir.

Kumaş türü olarak atlas, canfes, çuha, brokatil, abani, şal, kadife, çatma kadife, ipekli kadife, madampul, amerikan gibi kumaşlar yer almaktadır. Fabrikanın albümünde yer alan fotoğraflarda da dokuma tezgâhlarının yanısıra dikiş diken, çorap kalıplayan çalışanlar görülmektedir. Fabrikanın giysi vb. kullanıma yönelik üretimi olasılıkla yegâne tüketicisi olan Osmanlı hanedanının ülkeden ayrılmasıyla birlikte sona ermiştir. Halı üretimine de yeni ve çoğu çini desenlerinden esinlenerek halıya aktarılan desen tasarımları etkili olmaya başlamıştır. Bir anlamda Hereke Fabrikası'nın kurulduğu dönemdeki jakar tezgâhlarını kullanarak ve özgün tasarımlara sadık kalarak üretim yapan tek bölümü ipekli döşemelik ve perdelikler üreten dokumahanedir.

Fabrikanın kurulduğu yıllardan bu yana üretilmekte olan ipekli döşemeliklerin ünü yaklaşık 40 yıl daha sonra üretimi başlayan halılardan çok geride kalmıştır. İpekli döşemeliklerin yalnızca saray için üretilmiş olması, buna karşılık Hereke Fabrikası'nda başlayan halıcılık geleneğinin fabrika dışına taşarak bölge halkının üretimi haline gelmesi bu durumda önemli rol oynamıştır. Halıcılığın topluma yayılmış geleneksel bir el sanatı olmasına karşın dokumacılık daha fazla teknoloji gerektiren bir üretim koludur. Hereke Fabrikası'nın

ipekli kumaş dokumak için Batı'dan ithal ettiği teknoloji fabrika dışına çıkmamış, bu nedenle döşemelik kumaşlar bölge halkı tarafından üretilen bir meta olamamıştır. Hereke kumaşları yalnızca Osmanlı hanedanının ve saray çevresinin kullanabildiği ayrıcalıklı ürünler olarak kalmış, fabrikanın piyasaya açıldığı çok kısa dönemler dışında halk tarafından alınabilen bir ürün olmayan Hereke döşemelikleri ticari bir üne sahip olamamışlardır. Renk ve desen tasarımı açısından son derece zengin olan Hereke döşemelik ve perdelikleri hakkettikleri ünden yoksun kalmışlardır. Bunun yanı sıra Osmanlı İmparatorluğu döneminde dokunan kumaşların büyük bir bölümü, dünya müzelerinde ve önemli koleksiyonlarda konu almış; araştırma ve incelemelere konu olmuştur. [11]

[11]URAL, TEMİR, Şebnem, Dolmabahçe Sarayı'nda Yer Alan Bazı Özgün Örnekleriyle Hereke İpekli Dokumaları, İstanbul, 2002, s.112.

1.3.4.İpek Halı Dokumacılığı

Türkiye'de ipekböcekçiliği ve buna bağlı olarak ipeğin değerlendirilmesi, çok eski yıllar öncesinden Türk köylü ve çiftçisini meşgul etmiş, gerek üretim ve gerekse değerlendirilmesi bakımından bir yan gelir sağlama durumunu bugüne değin sürdürmüş, ayrıca ülkemiz ticaret, endüstri, folklor ve sanat alanında da daima değerli bir yer almıştır.

Köy el sanatları çerçevesinde yapılan Türk dokuma ve işleme sanatının, özellikle ince ipek dokumacılığının 14, 15 ve 16. yüzyıllarda en yüksek düzeye ulaştığı anlaşılmaktadır. Bu devirlerde Dünyanın en güzel dokuma ve kadifelerinin Anadolu'da yapıldığı ve 14. yüzyılda II. Murat tarafından Almanya İmparatoru ve Macar Kralı Sıgismond'a gönderilen hediyeler arasında bu görülmedik ipek kumaşlardan da bulunduğu çeşitli kaynaklardan öğrenilmektedir.[12]

Bunlardan başka ipek liflerinin gene bu devirlerde ilmelik halı ipliği olarak kullanıldığı bilinmekte ve Türkler tarafından yapıldığı kanıtlanan ipek halıların günümüze kalanlarından kimi örnekler dünyanın en önemli müzelerinde sergilenmektedir.

Bu devirlerde ülkemizde altın yaşını yaşayan ipek dokumacılığı 18. yüzyıldan başlayarak Osmanlı İmparatorluğu'nun gerilemesiyle birlikte önemini yitirmeye başlamış, bundan sonra birbiri ardından gelen çeşitli ekonomik dengesizlikler ve Fransa'da çıkıp, ülkemize de geçen Karataban hastalığı ipekböcekçiliğini ve dolayısıyla el sanatları çerçevesinde ipeğin değerlendirme olanaklarını büyük ölçüde etkilemiştir.

Daha sonraları 19. yüzyılda makine ve sanayii devrimi ile bu yüzyılda ipekböcekçiliği ve ipeğin değerlendirilmesinin yapıldığı bölgeler ile bu işlerle uğraşan çiftçi nüfus sayısı her geçen yıl biraz daha azalmaya devam etmiştir.

Ancak bu durumun, memleketimiz için sonradan çeşitli sakıncalar yarattığı görülmüş ve ilgili devlet kuruluşlarınca zaman zaman alınan bazı önlem ve çabalar ile gerilmenin önlenmesine çalışılmaktadır.[13]

1977 yılı istatistikleri ve kaynaklarına göre ülkemizde toplam 1452 köyde 40324 ailenin ipek üretimiyle uğraştığı, ipek üretiminin ülkemizin hemen, hemen her bölgesinde dağınık olarak yapıldığı ve büyük çoğunlukla asıl amacın yan gelir (ek gelir) sağlamaya yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Eldeki verilere göre ipek üretiminin ancak % 40–45 inin koza olarak ihraç edildiği anlaşılmaktadır.

---

[12] 1.TBMM MİLLİ SARAYLAR, Milli Saraylar Koleksiyonu'nda Hereke Dokumaları ve Halıları, İstanbul,1999, s.10–21.

[13] ALTINBAŞ, E.T. "Türkiye'de Doğal İpekten El Dokuması Halı Yapımı ve Üretilen Halıların Folklor Yönünden Teknik Bazı Özellikleri", I. Uluslar arası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları 22. Akın Matbaası, Ankara, 1977, s.11-15.

Ancak son birkaç yıl içinde ipeğin yurt içinde değerlendirilmesinden, "özellikle Köy El Sanatları çerçevesinde ipek halı yapımına yönelik olarak kullanılmasından" ipeğin koza halinde ihracatında büyük azalmalar olmuş, buna karşılık ipek üretim ve ihracatında artışlar meydana gelmiştir.

Nitekim 1978 yılında 9000m^2 ye ulaşamayan ipek halı ihracatı, 1980 yılında 15.000m^2 yi aştığı istatistik verilerden anlaşılmaktadır.

Dış ülkelere ihraç edilen ipek halıların 1m^2 fiyatının 2500–5000 DM olduğu düşünülürse, ihracattan sağlanan döviz miktarının küçümsenmeyecek boyutlarda olduğu anlaşılır. Bu bakımdan ipek halı konusu üzerinde gerek sosyal ve ekonomik yönden, gerekse sanat veya folklor yönünden durulması gerekmektedir.

Memleketimizde, Kocaeli ve Kayseri bölgelerinin, gerek ipek halı tezgâh sayısı, gerek hammadde ve gerekse ipek halı konusunu içeren diğer hususlar bakımından, yeterli materyal ve bilgilerin dayanılacağı iki ana merkez olduğu anlaşılmaktadır.

Bundan başka Bursa, Bolu, Ankara, Yozgat, Tokat ve Ordu illerine bağlı bazı yörelerde saptanan ipek halı dokumacılığının ise gene Kayseri veya Kocaeli'nin, Hereke ipek halı dokumacılığından kaynaklandığı saptanmıştır.

Öte yandan, gerek Kayseri ve gerekse Hereke bölgelerinde yapılan ipek halıların yalnız kaliteleri dışında, ipek halı dokuma tekniği ve yöntemi, kullanılan hammadde, tezgâh tipi, araç ve gereçler gibi temel unsurları arasında da büyük ölçüde benzerlik gözlenmiştir.

Çeşitli basılı kaynaklara göre halı dokuma tekniğinin M.Ö. V. Yüzyıldan önce de kusursuz bir biçimde uygulandığı anlaşılmaktadır.[14]

Rus arkeoloğu Rudenko'nun Sibirya'da İskit mezarlarına ait bir kurganda yaptığı kazılar sonucu 1949 yılında bulunan ve bugün Leningrad Müzesinde sergilenen Pazırık halısının, dünyadaki en eski halı örneği olduğu saptanmıştır.

M.Ö. 5. yüzyılda dokunduğu kanıtlanan ve buzullar arasında yıpranmadan kalabilen bu halının, dokuma tekniği, düğüm şekli, desen kompozisyonunun, bugünkü uygulamanın aynı olması, halı dokuma tekniğinin günümüze kadar hiç değişmeden bir halı sanatı olarak sürüp geldiğini de kanıtlamaktadır.

El dokusu ipek halı dokuma tekniği, ana yapısı tahtadan yapılmış bir düzen olan tezgâh üzerinde uygulanmaktadır. Halı tezgâhları düzgün bir biçimde yapılamadığı zaman birçok yörelerde uygun kalınlıktaki ağaç dallarından da yararlanılmaktadır.

---

[14] ALTINBAŞ, E.T., "Türkiye'de Doğal İpekten El Dokuması Halı Yapımı ve Üretilen Halıların Folklor Yönünden Teknik Bazı Özellikleri", I. Uluslar arası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları 22. Akın Matbaası, Ankara, 1977, s.11-12.

Memleketimizdeki halı dokumacılığında, tezgâh üzerindeki dokunmuş halı bölümünün tezgâh üzerinde yer değiştirme usulüne göre, Isparta ve Hereke tipi olmak üzere iki tip halı tezgâhı kullanılmaktadır. Bu iki tezgâhtan Isparta tipinde olanların, çoğunlukla Isparta ve yöresinde kaba ve orta kalite halıların dokunmasına uygun bulunduğu, buna karşılık Hereke tipinin, ince halıların dokunmasında kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Nitekim ipek halı dokumacılığı yapılan yörelerin tümünde Isparta tezgâh tipine rastlanmamış ve ipek halıların Hereke tipi tezgâhlarda dokunduğu saptanmıştır.

Bunun başlıca nedeni, Hereke tezgâh tiplerinin tezgâh üzerinde doğrudan doğruya çözülmesi zorunlu olan ipek halı çözgüsünün yapılmasına uygun olmasından ileri gelmektedir.

Öte yandan, bu tip tezgâhlar, dokunan ipek halı bölümünün tezgâh arkasında geçirilmesini gerçekleştirecek bir düzende bulunmaktadır. Bu nedenle halı yüzeyi, gergin, çözgü ipliklerinin zararlı etkisinden korunabilmektedir.

Halı tezgâhı üzerinde ipek halının iskeletini oluşturan çözgünün yapılması ve örme gücüsü ağacının bağlanması gibi çiti ve kilim örgülerin tamamlanmasından sonra düğümlere veya ilme atma işlerine geçilmektedir.

İpek halılarda düğümleme şeklinin, iki çözgü telini de saracak biçimde ve sol başlangıçlı Türk düğümü ile yapıldığı saptanmıştır. Ancak çok az sayıda dokunmuş ipek halılar üzerinde “tek bağlama” adı verilen İran düğüm şekline de rastlanmaktadır.

Düğümleme işlemi, örme gücüsü üst tarafında ve çözgü tellerinin yaptığı çapraz arasına yerleştirilmiş bulunan tahta çıtanın örme gücüsüne yakın bulunduğu sırada tamamlanmaktadır. Bundan sonra pamuk bir iplik, boydan boya çözgü ipliği sıraları arasından geçirilmekte ve demirden yapılmış kirkit aracı ile dövülmektedir.

Bu işlem düğümlerin çözgü tellerine iyice yerleştirilmeleri için yapılmaktadır. Kirkitleme işleminden sonra pamuk olan düzeltme ipliğinin bir ucuna kalın ipek atkı ipliği bağlanmakta ve pamuk ipliği geri çekilmektedir. Böylece çözgü iplikleri arasındaki pamuk ipliğinin yerini alan ipek atkı ipliği bu kez kuvvetlice kirkitlenmektedir.

Bundan sonra çıta yukarı çıkarılmakta ve çözgü ipliklerine elle basılarak açılan çapraz arasından bu kez ince ipek atkı ipliği veya yöresel adı ile “Döke”, kalın atkı ile aynı yönde geçirilmekte ve hafif hafif kirkitlenmektedir. Dökenin iyice oturması için tekrar pamuk düzeltme ipliği döke üzerinden geçirilerek birlikte bu kez kuvvetlice kirkitlenmektedir.

İkinci düğümleme sırasına geçmeden önce özel ipek halı makası ile düğüm uçları kesilerek dokunan kısım düzgünleştirilmiştir.

Halı istenilen boyutta dokunduktan sonra, başlangıçta yapıldığı gibi çiti ve kilim örgüleri tamamlanmakta ve halı bitirilmektedir.

Bu şekilde bitirilmiş bulunan halıda uygun uzunlukta saçak bırakılarak çözgü iplikleri makasla kesildikten sonra tezgâhtan çıkarılmaktadır.[15]

İpek halı düğümlerinde Gördes düğümü ile hekim düğümü denilen sine düğümüne yakın karışık bir ilmek tercih edilmektedir. İpek halılarda düğüm sayısı 90x90, 100x100, 8100x10.000 olarak değişir.[16]

Ulusal kültürün bir parçası olan Hereke halıları, bugün genellikle adını aldıkları Hereke kasabası ve İzmit körfezi bölgesinde dokunmaktadır. Literatüre bu ad ile geçmiş olup, dünya el halıları içinde müstesna bir yere sahiptirler.

Halı sanatımızda ayrı bir grup teşkil eden ve Saray halıları olarak adlandırılan bu eserler, Osmanlı devrinde Sultan ve ona yakın kişilerin gereksinmeleri için, saray içinde ve dışında saraya bağlı atölyelerde dokunmuştur.

Tarihi bilgilerin ışığında, ilk örneklerine Selçuklular devrinde rastladığımız saraya bağlı atölyelerin 15, 16 ve 17. yy'da Uşak, Gördes, Kahire, Bursa ve İstanbul'da mevcut olduğu görülmektedir. 19.yy'da Osmanlı Sanayi politikası gereğince kurulan Fabrika-i Hümayun zincirinden olan Hereke fabrikasında kumaş imalatı ile yüzyıl sonlarına doğru halı imalatına geçilmiştir. Saray ve zamanın konutları için yapılan bu tür halılar, Osmanlı devlet düzeninin gereği saray teşkilatı içinde yer alan sanatkârlar tarafından tasarımları yapılıp değişik atölyelerde üretilmişlerdir. Önceleri "Ehli Hiref" teşkilatı altında örgütlenen sanatkârların eserlerinde sanatın hangi dalı olursa olsun, bu teşkilatlanmanın neticesinde motif birliği ve üslup beraberliğine varılmıştır. Sonraları sanatkârlar saray beğenisi çizgisinde yeni tasarımlarla, özgün Hereke desen ve kompozisyonları yaratmışlardır. Saray, Yörük ve Türkmen halıları aynı işlevsel özelliği taşımalarına karşın, üslup bakımından tamamen değişiktirler. Oymak ve Aşiret dokumalarında görülen üsluplaşmaya karşılık (Stilizasyon), saray tipi dokumalarında teknolojik özelliğin daha girift desen ve motif çalışmasına olanak vermesinden dolayı doğaya yakınlık (natüralizm) görülür.

Günümüzde, dünyanın en iyi ve ince ipek halıları olan Hereke halıları, bu özelliklerinden ötürü büyük bir üne kavuşmuşlardır. Halen üretilmekte olan has ipek halılarda standart sıklık normu 10x10=100 düğümdür. Halıda 1 cm^2 de bulunan düğüm sayısı halının

---

[15] TBMM MİLLİ SARAYLAR, Milli Saraylar Koleksiyonu'nda Hareke Dokumaları ve Halıları, İstanbul, 1999, s.25-36.

[16] ALTINBAŞ, E.T. "Türkiye'de Doğal İpekten El Dokuması Halı Yapımı ve Üretilen Halıların Folklor Yönünden Teknik Bazı Özellikleri", I. Uluslar arası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları 22. Akın Matbaası, Ankara, 1977, s.11-14.

inceliği için bir ölçü olarak kabul edildiğinden, o türün sıklık normunu meydana getirir. Son senelerde teknik imkânlardan faydalanarak standart incelik teknolojik dokuma zorlamalarıyla daha ileriye götürülüp 24x24=576 düğüm sayısına erişilmiştir. Bu incelikte ve buna yakın halılar şahane bir kumaş havasına bürünmektedirler. Bütün bu eserler Türk Halı sanatının gururu ve kollektif çalışmanın şaheserleridir.

Hereke Fabrika-i Hümayunu, Sultan II. Abdülhamit'in emriyle 1891 yılından itibaren saraylarda kullanılmak üzere küçük bir dokumahane ile halı üretimine başlamıştır.

Sultan II. Abdülhamit'in himayesinde Sivas, Lâdik ve Manisa'dan getirilen ustalarla başlanan bu üretimde önceleri, Gördeskari halı desenleri kullanılırken, daha sonraları Yıldız Sarayı bünyesindeki Tamirhane-i Hümayun ressamı olan Mösyö Emil Meinz tarafından saray mekânlarının özellikleri göz önünde bulundurularak çizilen yeni desenler dokunmuştur.

Sultan II. Abdülhamit'in Hereke dokumalarının çeşit ve miktarının arttırılması, kalite ve güzellik açısından Avrupa dokumaları ile rekabet edebilecek duruma getirilmesi talimatıyla, hazine tarafından ilave halı tezgâhı kurularak üretim desteklenmiş, her biri sanat eseri niteliğinde ipek dokuma başarıyla üretilmiştir. Böylelikle sultanın himayesinde gerçekleştirilen eğitim ve üretim faaliyetleri sonucunda dünyaca bilinen "Hereke" tarzı ortaya çıkmış ve "Hereke Halısı" dünyada tanınan ilk Türk markası olmayı başarmıştır.[17]

Hereke halılarında dokuma malzemesi olarak, önceleri doğal boyar madde, 19. yüzyıldan itibaren sentetik boyaların kullanıldığı ince yün ve ipek iplik, düğümlerde ise Türk/Gördes düğümü kullanılmaktadır. Yün halılarda santimetre karede 10x10 ve 15x15 düğüm bulunmaktadır.

Hereke halı ve seccadelerindeki kompozisyon düzenlemeleri, madalyonlu(göbekli), birim desenli, ½ simetrik desenli, mihraplı desenli, yekpare desenli, yollu desenli ve geometrik desenli olmak üzere yedi ana grupta değerlendirilmektedir.

Saraylarda motif, renk ve ölçüleri ile mekânlarla büyük bir uyum içinde bulunan Hereke Halıları metrekare tutarlarına göre taban, kelle, seccade adı altında üç grupta toplanmaktadır.

Hereke Fabrika-i Hümayunu, kuruluş yıllarından itibaren katıldığı iç ve dış fuarlarda çok sayıda ödül ve takdirnameye layık görülmüştür. Ürettiği kaliteli ve özgün ürünlerle kuruluşundan itibaren kendini ve ürünlerini dünyaya tanıtmıştır.

Cumhuriyet döneminde değişik devlet kuruluşları tarafından işletilen Hereke Fabrikası, 1 Ocak 1995 tarihinde, asli yuvası olan TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı'na devredilmiş, böylece kuruluş amacına daha uygun şekilde faaliyet göstermesi mümkün hale gelmiştir.

---

[17] MİLLİ SARAYLAR, Milli Saraylar Koleksiyonu'nda Hereke Dokumaları ve Halıları, İstanbul,1999.

2.MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Materyal

Araştırma Kocaeli'ne bağlı Hereke bölgesinde ve ipek halı dokuma fabrikası olan TBMM Milli Saraylar Hereke Fabrika-i Hümayunu'nun da yürütülmüştür. Araştırmanın materyalini bu fabrikada ve günümüz işletmelerinden olan Han Halıcılık'da dokunan ipek halılar, bu konuda görüşülen kişilerden alınan bilgiler ve yerinde elde edilen görsel malzemeler oluşturmaktadır.

Kocaeli Belediyesine bağlı Hereke'de dokunan ipek halıları incelemek için 29.07.2009 tarihinde Hereke'ye inceleme gezisi yapılmıştır. Bu incelemede dokunan ipek halılarla birlikte dokunmuş ürünler incelenmiştir. Burada dokuma aşamasında olan 4 tezgâhta bulunan halılar ile 28 adet dokunmuş ipek halı incelenmiş fotoğrafları çekilmiştir. Toplam 28 adet örnek araştırma kapsamına alınmıştır.

2.2. Yöntem

Araştırmanın yöntemini, alanda yapılan gözlem, inceleme teknikleri ve katalog çalışması oluşturmaktadır.

Dokumaların işlem basamaklarının tespiti ve bulunan örneklerin belgelenmesi amacıyla fotoğraflama ve karşılıklı görüşme ile soru-cevap tekniklerinden yararlanılmıştır. Araştırmanın bütününde gözlem, görüşme tekniklerinin tümü kullanılmış, tüm aşamalarda fotoğraf çekilerek görsel malzeme elde edilmiştir.

Araştırmada, teknik, desen ve fiziksel açıdan incelenen örnekler kullanılarak bir değerlendirme yapılmıştır.

Halıların en, boy, hav yüksekliği ve saçak uzunluğunun ölçülmesinde çelik metre kullanılmıştır. Halının iki uç ve orta kısmından alınan verilerin ortalaması bulunarak gerçek ölçü elde edilmiştir. Hav yüksekliği ise çelik metre yardımıyla ölçülmüştür. Halıların renk özelliklerinin belirlenmesinde ise sübjektif ölçüm yöntemlerinden yararlanılmıştır.

Grafikler oluşturulurken tablolar excel de oluşturmuştur. Tüm örnekler incelenmiş, incelenen örneklerden yola çıkarak tablolar oluşturulmuştur. Bilgiler doğrultusunda yüzde hesapları yapılmış, grafiklere sayısal veri olarak girilmiştir.

3.KATALOG

Hereke İpek Halı Fabrikası'nda bulunan toplam 28 örnek incelenmiş, gözlem fişleri oluşturulmuştur.

GÖZLEM FİŞİ ÖRNEĞİ

1. Örnek No :
2. Fotoğraf No :
3. Envanter No :
4. İnceleme Tarihi :
5. İlgili Koleksiyon :
6. Koleksiyonun Adresi :
7. Koleksiyondaki Yeri :
8. Tarihlendirme :
9. Onarım Görüp Görmediği :
10. Ayrıntılı Tanım :

a) Tür-Cins : Yöredeki Adı: Kaynak Kişi:

b) Boyutları : En x Boy: Hav Yüksekliği: Saçak Uzunluğu:

c) Kalitesi :

d) Kullanılan Teknikler:

e) Kullanılan Malzeme : Atkı İpliği: Çözgü İpliği: İlme İpliği:

f) Kullanılan Motifler : Geometrik Bitkisel Figürlü Nesneli

g) Kullanılan Renkler :

h) Kompozisyon :

GÖZLEM FİŞİ

1. Örnek No : 1
2. Fotoğraf No : 1
3. İnceleme Tarihi : 29.07.2009
4. Kullanım Amacı : Zemin Sergisi
5. İlgili Koleksiyon : Hereke Fabrikası Sergi Salonu
6. Koleksiyonun Adresi : Hereke/ İZMİT
7. Tarihlendirme : 21. yy
8. Bugünkü Durumu : Onarım görmemiştir.
9. Ayrıntılı Tanım :

a) Tür-Cins : Paspas

b) Boyutları : En x Boy: 75x51 cm Hav Yüksekliği:2 mm
Saçak Uzunluğu:8 cm

c) Kalitesi : 100x100

d) Kullanılan Teknikler: Gördes Düğüm Tekniği

e) Kullanılan Malzeme : Atkı: İpek Çözgü: İpek İlme: İpek

f) Seçilen Süsleme Konusu : Bitkisel bezeme (çeşitli formda çiçekler ve kıvrım dallar) kullanılmıştır.

g) Kullanılan Renkler : Halıda kırmızı ve kremrengi ağırlıkta kullanılmıştır.

h) Kompozisyon :Halı ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Dokuma kompozisyonu iki küçük bir büyük olmak üzere üç bordür ve zeminden meydana gelmektedir. İki ince bordür arasında kremrengi zeminli geniş bordür yer alır. Süslemede bitkisel bezeme hakimdir. Dokuma tekniğinin karakteristik özelliğinden dolayı natüralist üsluba yakın anti natüralist bir yaklaşımda bitkisel motifler biçimlendirilmiştir. Motifler analiz edildiğinde bordürlerde düzgün sıralama, zeminde ¼ simetri görülmektedir. Bordürlerde penç motifleri, dörtgen ve sekizgen formu kullanılmış, zeminde salbekli şemse biçiminde antinatüralist üslupta çeşitli çiçekler, yapraklar ve kıvrım dallar kullanılmıştır.

Orta zemin kremrengi ve kırmızı, bordürler ise kremrengi, kahverengi ve mavi renkten oluşmaktadır. Dokumanın her iki yönünde uzun saçaklar bulunmaktadır.

GÖZLEM FİŞİ

1. Örnek No : 2
2. Fotoğraf No : 2
3. İnceleme Tarihi : 29.07.2009
4. Kullanım Amacı : Zemin Sergisi
5. İlgili Koleksiyon : Hereke Fabrikası Sergi Salonu
6. Koleksiyonun Adresi : Hereke/ İZMİT
7. Tarihlendirme : 21. yy
8. Bugünkü Durumu : Onarım görmemiştir.
9. Ayrıntılı Tanım :

a) Tür-Cins : Paspas

b) Boyutları : En x Boy:73x98,5 cm Hav Yüksekliği: 2 mm
Saçak Uzunluğu: 8 cm

c) Kalitesi : 100x100

d) Kullanılan Teknikler: Gördes Düğüm Tekniği

e) Kullanılan Malzeme : Atkı: İpek Çözgü: İpek İlme: İpek

f) Seçilen Süsleme Konusu: Bitkisel bezeme (rumi, kıvrım dallar, karanfil, gül ve yapraklar) kullanılmıştır.

g) Kullanılan Renkler : Halıda kırmızı ve kremrengi ağırlıkta kullanılmıştır.

h) Kompozisyon :Halı, ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Dokuma kompozisyonu iki küçük, bir büyük olmak üzere üç bordür ve zeminden meydana gelmektedir. Küçük bordürler kremrenkli zemin üzerine bitkisel motifler kullanılarak oluşturulmuştur.

Geniş bordürde alternatif olarak yerleştirilmiş yıldız motifleri yer alır. Geniş bordürü çevreleyen ince bordürler su halinde bitkisel bezemelidir. Açık renk zemin üzerinde şemseli madalyon formu yer alır. Küçük bordürlerde hançer dilimli yaprak ve penç motifleri tekrar edilerek kompozisyon oluşturulmuştur. Zeminde madalyonun içi simetrik bitkisel motiflidir. Kırmızı zeminli köşe dolguları, lotus ve rumiler birbirleriyle birleşerek madalyonu çevrelemişlerdir. Dokumanın her iki yönünde uzun saçaklar bulunmaktadır.

MILLI SARAYLAR
HEREKE
HALI
1999
5

GÖZLEM FİŞİ

1. Örnek No : 3
2. Fotoğraf No : 3
3. İnceleme Tarihi : 29.07.2009
4. Kullanım Amacı : Zemin Sergisi
5. İlgili Koleksiyon : Hereke Fabrikası Sergi Salonu
6. Koleksiyonun Adresi : Hereke/ İZMİT
7. Tarihlendirme : 21. yy
8. Bugünkü Durumu : Onarım görmemiştir.
9. Ayrıntılı Tanım :

a) Tür-Cins : Paspas

b) Boyutları : En x Boy: 98x129 cm Hav Yüksekliği: 2 mm
Saçak Uzunluğu: 8 cm

c) Kalitesi : 150x150

d) Kullanılan Teknikler : Gördes Düğüm Tekniği

e) Kullanılan Malzeme : Atkı: İpek Çözgü: İpek İlme: İpek

f) Seçilen Süsleme Konusu: Bitkisel bezeme (karanfil, stilize lale,rumi hatai, kıvrım dallar) kullanılmıştır.

g) Kullanılan Renkler : Halıda kırmızı ve ağırlıklı olarak mavi renk kullanılmıştır.

h) Kompozisyon :Halı ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Dokuma kompozisyonu iki küçük bir büyük olmak üzere üç bordür ve orta zeminden meydana gelmektedir. Bordürler kırmızı zemin üzerine bitkisel motifler kullanılarak oluşturulmuştur.

Geniş bordürde kırmızı renk üzerine bitkisel bezemeler yer alır. Geniş bordürü çevreleyen ince bordürler de bitkisel bezemelidir. Zeminde lacivert renk hakim olmakla birlikte köşe göbek desende,birbiri içine geçmiş kıvrım dallar, karanfiller ve çeşitli formlarda çiçek motifleri kullanılarak dokunmuştur. Desenin tamamında bitkisel motifler kullanılmış olup dokumanın her iki yanında uzun saçaklar bulunmaktadır.

GÖZLEM FİŞİ

1. Örnek No : 4
2. Fotoğraf No : 4
3. İnceleme Tarihi : 29.07.2009
4. Kullanım Amacı : Zemin Sergisi
5. İlgili Koleksiyon : Hereke Fabrikası Sergi Salonu
6. Koleksiyonun Adresi : Hereke/ İZMİT
7. Tarihlendirme : 21. yy
8. Bugünkü Durumu : Onarım görmemiştir.
9. Ayrıntılı Tanım :

a) Tür-Cins : Paspas

b) Boyutları : En x Boy: 46,5x44cm Hav Yüksekliği: 2 mm

Saçak Uzunluğu: 8 cm

c) Kalitesi : 100x100

d) Kullanılan Teknikler: Gördes Düğüm Tekniği

e) Kullanılan Malzeme : Atkı: İpek Çözgü: İpek İlme: İpek

f) Seçilen Süsleme Konusu: Bitkisel bezeme (lale, karanfil, yaprak, kıvrım dallar ve çeşitli formda çiçekler) kullanılmıştır.

g) Kullanılan Renkler : Halıda ağırlıklı olarak kırmızı renk kullanılmıştır.

h) Kompozisyo :Halı ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Dokuma kompozisyonu iki küçük bir büyük olmak üzere üç bordür ve orta zeminden meydana gelmektedir. Bordürler krem ve lacivert zemin üzerine bitkisel motifler kullanılarak oluşturulmuştur.

Geniş bordürde kırmızı renk üzerine bitkisel bezemeler yer alır. Geniş bordürü çevreleyen ince bordürler de bitkisel bezemelidir. Zeminde kırmızı renk hakim olmakla birlikte birbiri içine geçmiş kıvrım dallar ve çeşitli formlarda çiçek motifleri kullanılarak dokunmuştur. Halıda madalyon motifi kullanılmış olup, madalyonun içinde stilize edilmiş simetrik iki vazo, bu vazodan çıkan çiçeklerle ve kıvrım dallarla kompozisyon oluşturulmuştur. Desenin tamamında bitkisel motifler kullanılmış olup dokumanın her iki yanında uzun saçaklar bulunmaktadır.

MİLLİ SARAYLAR
HEREKE
HALI
2002
16

GÖZLEM FİŞİ

1. Örnek No : 5
2. Fotoğraf No : 5
3. İnceleme Tarihi : 29.07.2009
4. Kullanım Amacı : Zemin Sergisi
5. İlgili Koleksiyon : Hereke Fabrikası Sergi Salonu
6. Koleksiyonun Adresi : Hereke/ İZMİT
7. Tarihlendirme : 21. yy
8. Bugünkü Durumu : Onarım görmemiştir.
9. Ayrıntılı Tanım :

a) Tür-Cins : Paspas

b) Boyutları : En x Boy: 93x62cm Hav Yüksekliği: 4 mm

Saçak Uzunluğu: 8 cm

c) Kalitesi : 100x100

d) Kullanılan Teknikler: Gördes Düğüm Tekniği

e) Kullanılan Malzeme : Atkı: İpek Çözgü: İpek İlme: İpek

f) Seçilen Süsleme Konusu: Bitkisel (çiçek, stilize lale, karanfil, kıvrım dallar ve yaprak)ve geometrik bezeme (stilize badem, bordürlerde eğik formda kare) kullanılmıştır.

g) Kullanılan Renkler : Halıda kırmızı ve ağırlıklı olarak lacivert renk kullanılmıştır.

h) Kompozisyon :Halı ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Halıda çift taraflı dokuma yapılmış olup her iki yüzü de farklı motifler kullanılarak oluşturulmuştur. Yedidağın çiçeği olarak adlandırılan desende dokuma kompozisyonu iki küçük bir büyük olmak üzere üç bordür ve orta zeminden meydana gelmektedir. Küçük bordürler krem zemin üzerine büyük bordür ise kırmızı zemin üzerine bitkisel motifler kullanılarak oluşturulmuştur.

Geniş bordürde lacivert renk üzerine bitkisel bezemeler yer alır. Zeminde kırmızı renk üzerine birbiri içine geçmiş kıvrım dallar ve farklı formlarda yoğun olarak kullanılmış çiçek motifleri yer almaktadır. Desenin tamamında bitkisel motifler kullanılmış olup dokumanın her iki yanında uzun saçaklar bulunmaktadır.

Halının diğer yüzünü oluşturan kısımda bademli adı verilen desen dokunmuştur. Halının bu yüzü de ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Halı iki küçük bir büyük olmak üzere üç bordür ve orta zeminden meydana gelmektedir. Küçük bordürler lacivert zemin

üzerine geometrik motifler kullanılarak büyük bordür ise yine lacivert zemin üzerine bitkisel motifler kullanılarak oluşturulmuştur.

Geniş bordürde krem renk üzerine bitkisel ve geometrik bezemeler yer alır. Orta zeminde krem renk üzerine çeşitli formlarda çiçek motifleri ve badem şekli stilize edilerek (raport) kompozisyon oluşturulmuştur. Desenin tamamında bitkisel ve geometrik motifler kullanılmış olup dokumanın her iki yanında uzun saçaklar bulunmaktadır.

2007

30.07.2008 10:28

GÖZLEM FİŞİ

1. Örnek No : 6
2. Fotoğraf No : 6
3. İnceleme Tarihi : 29.07.2009
4. Kullanım Amacı : Zemin Sergisi
5. İlgili Koleksiyon : Hereke Fabrikası Sergi Salonu
6. Koleksiyonun Adresi : Hereke/ İZMİT
7. Tarihlendirme : 21. yy
8. Bugünkü Durumu : Onarım görmemiştir.
9. Ayrıntılı Tanım :

a) Tür-Cins : Paspas

b) Boyutları : En x Boy: 74x107cm Hav Yüksekliği: 2 mm

Saçak Uzunluğu: 8 cm

c) Kalitesi : 100x100

d) Kullanılan Teknikler: Gördes Düğüm Tekniği

e) Kullanılan Malzeme : Atkı: İpek Çözgü: İpek İlme: İpek

f) Seçilen Süsleme Konusu : Bitkisel (lale, karanfil, yaprak ve çiçek) ve geometrik bezeme (küçük bordürlerde eğik kare) kullanılmıştır.

g) Kullanılan Renkler : Halıda kırmızı ve mavi renk kullanılmıştır.

h) Kompozisyon :Halı ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Dokuma kompozisyonu iki küçük bir büyük olmak üzere üç bordür ve orta zeminden meydana gelmektedir. Küçük bordürler krem zemin üzerine geometrik bezeme olan zıt yönde yatay çizgiler kullanılarak geniş bordür ise kırmızı zemin üzerine hançer dilimli yapraklar ve stilize lale motifleri kullanılarak oluşturulmuştur.

Zeminde kremrengi zemin üzerine lale ve karanfil motifleri tekrar edilerek (raport) dokuma oluşturulmuştur. Küçük bordürler hariç desenin tamamında bitkisel motifler kullanılmış olup dokumanın her iki yanında uzun saçaklar bulunmaktadır.

GÖZLEM FİŞİ

1. Örnek No : 7
2. Fotoğraf No : 7
3. İnceleme Tarihi : 29.07.2009
4. Kullanım Amacı : Zemin Sergisi
5. İlgili Koleksiyon : Hereke Fabrikası Sergi Salonu
6. Koleksiyonun Adresi : Hereke/ İZMİT
7. Tarihlendirme : 21. yy
8. Bugünkü Durumu : Onarım görmemiştir.
9. Ayrıntılı Tanım :

a) Tür-Cins : Paspas

b) Boyutları : En x Boy: 71,5x102cm Hav Yüksekliği: 2 mm
Saçak Uzunluğu: 8 cm

c) Kalitesi : 100x100

d) Kullanılan Teknikler: Gördes Düğüm Tekniği

e) Kullanılan Malzeme : Atkı: İpek Çözgü: İpek İlme: İpek

f) Seçilen Süsleme Konusu: Bitkisel bezeme(lale, karanfil, çiçek, kıvrım dallar ve yaprak) kullanılmıştır.

g) Kullanılan Renkler : Halıda kırmızı ve mavi renk kullanılmıştır.

h) Kompozisyon :Halı ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Dokuma kompozisyonu iki küçük bir büyük olmak üzere üç bordür ve orta zeminden meydana gelmektedir. Küçük bordürler ve büyük bordür ise mavi zemin üzerine bitkisel motifler kullanılarak oluşturulmuştur. Ayrıca büyük ve küçük bordürü aşıp geniş zemine kadar gelen büyük ebatta çiçek motifleri de bulunmaktadır.

Geniş bordürde kırmızı zemin üzerine bitkisel bezemelerle dokunma oluşturulmuştur. Zeminde aynı formda lale ve farklı formda çiçek motifleri kullanılarak ipek halı dokunmuştur. Halıda madalyon bulunmakta olup madalyonun etrafı dört adet aynı büyüklükte lale motifi ile çevrelenmiştir. Dokumanın tamamında bitkisel motifler kullanılmış olup dokumanın her iki yanında uzun saçaklar bulunmaktadır.

GÖZLEM FİŞİ

1. Örnek No : 8
2. Fotoğraf No : 8
3. İnceleme Tarihi : 29.07.2009
4. Kullanım Amacı : Zemin Sergisi
5. İlgili Koleksiyon : Hereke Fabrikası Sergi Salonu
6. Koleksiyonun Adresi : Hereke/ İZMİT
7. Tarihlendirme : 21. yy
8. Bugünkü Durumu : Onarım görmemiştir.
9. Ayrıntılı Tanım :

a) Tür-Cins : Paspas

b) Boyutları : En x Boy: 62x86cm Hav Yüksekliği: 2 mm
Saçak Uzunluğu: 8 cm

c) Kalitesi : 100x100

d) Kullanılan Teknikler: Gördes Düğüm Tekniği

e) Kullanılan Malzeme : Atkı: İpek Çözgü: İpek İlme: İpek

f) Seçilen Süsleme Konusu:Bitkisel bezeme (karanfil, çiçek, rumi, hatai, kıvrım dallar ve yaprak) kullanılmıştır.

g) Kullanılan Renkler :Halıda kırmızı ve ağırlıklı olarak krem renk kullanılmıştır.

h) Kompozisyon :Halı ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Dokuma kompozisyonu iki küçük bir büyük olmak üzere üç bordür ve orta zeminden meydana gelmektedir. Küçük bordürler krem zemin üzerine bitkisel motifler kullanılarak oluşturulmuştur.

Geniş bordürde kırmızı zemin üzerine bitkisel bezemelerle dokuma oluşturulmuştur. Zemin farklı formlarda çiçek motifleri kullanılarak dokunmuştur. Halı köşe göbek desenli olup simetrik olarak yerleştirilmiş çiçek motifleri bulunmaktadır. Dokumanın tamamında bitkisel bezeme kullanılmış olup, her iki yanında uzun saçaklar bulunmaktadır.

GÖZLEM FİŞİ

1. Örnek No : 9
2. Fotoğraf No : 9
3. İnceleme Tarihi : 29.07.2009
4. Kullanım Amacı : Zemin Sergisi
5. İlgili Koleksiyon : Hereke Fabrikası Sergi Salonu
6. Koleksiyonun Adresi : Hereke/ İZMİT
7. Tarihlendirme : 21. yy
8. Bugünkü Durumu : Onarım görmemiştir.
9. Ayrıntılı Tanım :

a) Tür-Cins : Paspas

b) Boyutları : En x Boy: 74x109cm Hav Yüksekliği: 2 mm
Saçak Uzunluğu: 8 cm

c) Kalitesi : 100x100

d) Kullanılan Teknikler: Gördes Düğüm Tekniği

e) Kullanılan Malzeme : Atkı: İpek Çözgü: İpek İlme: İpek

f) Seçilen Süsleme Konusu: Bitkisel bezeme (karanfil, çiçek, rumi,kıvrım dallar ve yaprak) kullanılmıştır.

g) Kullanılan Renkler : Halıda kırmızı ve mavi renk kullanılmıştır.

h) Kompozisyon :Halı ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Dokuma kompozisyonu iki küçük bir büyük olmak üzere üç bordür ve orta zeminden meydana gelmektedir. Küçük bordürler mavi zemin üzerine bitkisel motif olan karanfil motifi kullanılarak oluşturulmuştur.

Geniş bordürde kırmızı zemin üzerine karanfil ve kıvrım dallar kullanılarak bitkisel motiflerle dokuma oluşturulmuştur. Halının zemininde rumi, karanfil ve kıvrım dallarla tekrar eden bir desen ile ipek halı dokunmuştur. Dokumanın tamamında bitkisel bezeme kullanılmış olup halının iki yanında uzun saçaklar bulunmaktadır.

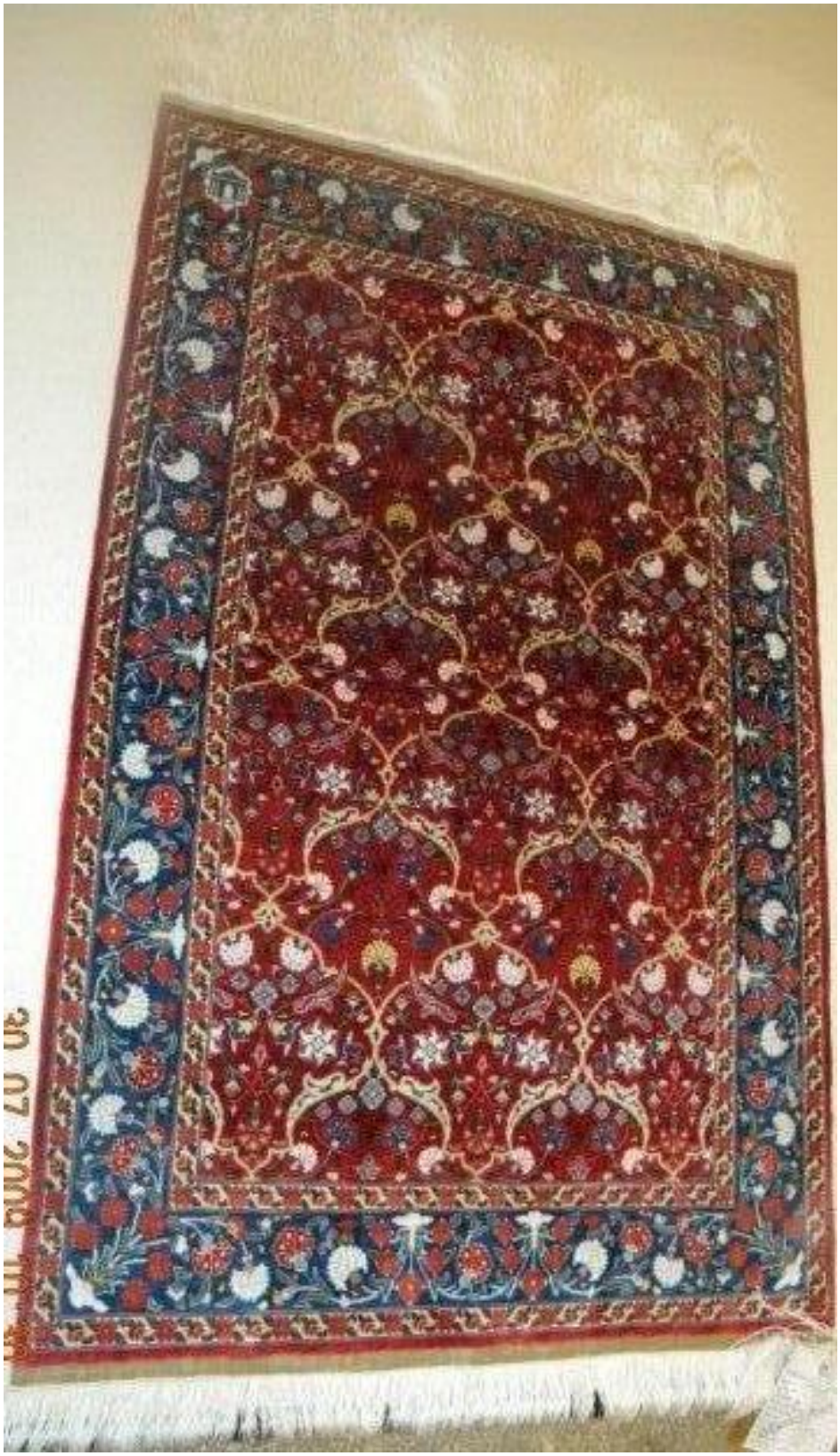

GÖZLEM FİŞİ

1. Örnek No : 10
2. Fotoğraf No : 10
3. İnceleme Tarihi : 29.07.2009
4. Kulanım Amacı : Zemin Sergisi
5. İlgili Koleksiyon : Hereke Fabrikası Sergi Salonu
6. Koleksiyonun Adresi : Hereke/ İZMİT
7. Tarihlendirme : 21. yy
8. Bugünkü Durumu : Onarım görmemiştir.
9. Ayrıntılı Tanım :

a) Tür-Cins : Yün-İpek Halı

b) Boyutları : En x Boy: 201x307cm Hav Yüksekliği: 4 mm

Saçak Uzunluğu: 10 cm

c) Kalitesi : 100x100

d) Kullanılan Teknikler: Gördes Düğüm Tekniği

e) Kullanılan Malzeme : Atkı: Yün Çözgü: Yün İlme: Yün-İpek

f) Seçilen Süsleme Konusu :Bitkisel bezeme (rumi, hatai, çiçek, karanfil, kıvrım dallar ve yaprak) kullanılmıştır.

g) Kullanılan Renkler : Halıda kırmızı, ağırlıklı olarak ta kremrengi kullanılmıştır.

h) Kompozisyon :Halı, ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Dokuma kompozisyonu iki küçük bir büyük olmak üzere üç bordür ve orta zeminden meydana gelmektedir. Bordürler yeşil ve kırmızı zemin üzerine bitkisel motifler kullanılarak oluşturulmuştur.

Halıda kremrengi zemin üzerine bitkisel motiflerle dokuma oluşturulmuştur. Halı çiçek ve kıvrım dallarla birim tekrarı yapılarak dokunmuştur. Halının geneli yün iplik ile dokunmuş olup çiçek konturları ipek iplik kullanılarak oluşturulmuştur. Dokumanın tamamında bitkisel bezeme kullanılmış olup halının iki yanında uzun saçaklar bulunmaktadır.

GÖZLEM FİŞİ

1. Örnek No : 11
2. Fotoğraf No : 11
3. İnceleme Tarihi : 29.07.2009
4. Kullanım Amacı : Halı
5. İlgili Koleksiyon : Hereke Fabrikası Sergi Salonu
6. Koleksiyonun Adresi : Hereke/ İZMİT
7. Tarihlendirme : 21. yy
8. Bugünkü Durumu : Onarım görmemiştir.
9. Ayrıntılı Tanım :

a) Tür-Cins : İpek halı

b) Boyutları : En x Boy: 62x95.5cm
Hav Yüksekliği: 2 mm
Saçak Uzunluğu: 13 cm

c) Kalitesi : 100x100

d) Kullanılan Teknikler: Gördes Düğüm Tekniği

e) Kullanılan Malzeme : Atkı: İpek Çözgü: İpek İlme: İpek

f) Seçilen Süsleme Konusu: Bitkisel bezeme (rumi, hatai, lale, çiçek, karanfil, kıvrım dallar ve yaprak) nesneli (vazo) kullanılmıştır.

g) Kullanılan Renkler : Halıda mavi, kahverengi ve kremrengi kullanılmıştır.

h) Kompozisyon :Halı, ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Dokuma kompozisyonu iki küçük bir büyük olmak üzere üç bordür ve orta zeminden meydana gelmektedir. Küçük bordürler kremrengi ve kahverengi zemin üzerine bitkisel motifler kullanılarak oluşturulmuştur.

Geniş bordürde kırmızı zemin üzerine hançer dilimli yapraklar, lale ve çeşitli formda çiçeklerle dokuma oluşturulmuştur. Halı mihraplı olup zeminde lale, rumi, lale, karanfil ve kıvrım dallarla dokunmuştur. Halı da madalyon bulunmakta olup madalyonun altında vazo ve vazodan çıkan çiçekler dokumayı oluşturmuştur. Dokumada bitkisel ve geometrik bezeme kullanılmış olup halının iki yanında uzun saçaklar bulunmaktadır.

GÖZLEM FİŞİ

1. Örnek No : 12
2. Fotoğraf No : 12
3. İnceleme Tarihi : 29.07.2009
4. Kullanım Amacı : Halı
5. İlgili Koleksiyon : Hereke Fabrikası Sergi Salonu
6. Koleksiyonun Adresi : Hereke/ İZMİT
7. Tarihlendirme : 21. yy
8. Bugünkü Durumu : Onarım görmemiştir.
9. Ayrıntılı Tanım :

a) Tür-Cins : Paspas

b) Boyutları : En x Boy: 62x95.5cm Hav Yüksekliği: 2 mm

Saçak Uzunluğu: 13 cm

c) Kalitesi : 100x100

d) Kullanılan Teknikler: Gördes Düğüm Tekniği

e) Kullanılan Malzeme : Atkı: İpek Çözgü: İpek İlme: İpek

f) Seçilen Süsleme Konusu: Bitkisel bezeme (rumi, hatai, lale, çiçek, karanfil, kıvrım dallar ve yaprak) kullanılmıştır.

g) Kullanılan Renkler : Halıda yeşil, kırmızı ve kremrengi kullanılmıştır.

h) Kompozisyon :Halı, ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Dokuma kompozisyonu iki küçük bir büyük olmak üzere üç bordür ve orta zeminden meydana gelmektedir. Geniş bordür kırmızı zemin üzerine bitkisel motifler kullanılarak oluşturulmuştur.

Halıda kremrengi zemin üzerine bitkisel motifler kullanılarak dokuma oluşturulmuştur. Halının zemini madalyonlu olup rumi, stilize karanfil, yaprak, çiçek ve kıvrım dallarla dokunmuştur. Halının iki yanında uzun saçaklar bulunmaktadır.

2009

GÖZLEM FİŞİ

1. Örnek No : 13
2. Fotoğraf No : 13
3. İnceleme Tarihi : 29.07.2009
4. Kullanım Amacı : Zemin Sergisi
5. İlgili Koleksiyon : Hereke Fabrikası Sergi Salonu
6. Koleksiyonun Adresi : Hereke/ İZMİT
7. Tarihlendirme : 21. yy
8. Bugünkü Durumu : Onarım görmemiştir.
9. Ayrıntılı Tanım :

a) Tür-Cins : Paspas

b) Boyutları : En x Boy: 89,5x123cm Hav Yüksekliği: 2 mm
Saçak Uzunluğu: 8 cm

c) Kalitesi : 100x100

d) Kullanılan Teknikler: Gördes Düğüm Tekniği

e) Kullanılan Malzeme : Atkı: İpek Çözgü: İpek İlme: İpek

f) Seçilen Süsleme Konusu: Bitkisel bezeme (rumi, hatai, çiçek, karanfil, kıvrım dallar ve yaprak) kullanılmıştır.

g) Kullanılan Renkler : Halıda mavi ve kırmızı renkler kullanılmıştır.

h) Kompozisyon :Halı, ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Dokuma kompozisyonu iki küçük bir büyük olmak üzere üç bordür ve orta zeminden meydana gelmektedir. Küçük bordürler mavi zemin üzerine bitkisel motifler kullanılarak oluşturulmuştur.

Geniş bordürde mavi zemin üzerine bitkisel motiflerle dokuma oluşturulmuştur. Halının zemininde bir madalyon bulunmakta olup ve madalyonun içi ve etrafı rumi, stilize karanfil, yaprak, çiçek ve kıvrım dallarla dokunmuştur. Dokumanın tamamında bitkisel bezeme kullanılmış olup halının iki yanında uzun saçaklar bulunmaktadır.

GÖZLEM FİŞİ

1. Örnek No : 14
2. Fotoğraf No : 14
3. İnceleme Tarihi : 29.07.2009
4. Kullanım Amacı : Halı
5. İlgili Koleksiyon : Hereke Fabrikası Sergi Salonu
6. Koleksiyonun Adresi : Hereke/ İZMİT
7. Tarihlendirme : 21. yy
8. Bugünkü Durumu : Onarım görmemiştir.
9. Ayrıntılı Tanım :

a) Tür-Cins : Paspas

b) Boyutları : En x Boy: 76,5x109,5cm
Hav Yüksekliği: 2 mm
Saçak Uzunluğu: 8 cm

c) Kalitesi : 100x100

d) Kullanılan Teknikler: Gördes Düğüm Tekniği

e) Kullanılan Malzeme : Atkı: İpek Çözgü: İpek İlme: İpek

f) Seçilen Süsleme Konusu : Bitkisel bezeme (rumi, hatai, lale, çiçek, kıvrım dallar ve yaprak) kullanılmıştır.

g) Kullanılan Renkler : Halıda yeşil, kırmızı renkler kullanılmıştır.

h) Kompozisyon :Halı, ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Dokuma kompozisyonu iki küçük bir büyük olmak üzere üç bordür ve orta zeminden meydana gelmektedir. Küçük bordürler yeşil zemin üzerine bitkisel motifler kullanılarak oluşturulmuştur.

Geniş bordürde mavi zemin üzerine bitkisel motiflerle dokuma oluşturulmuştur. Halı ½ simetrik desenli olup, zeminde rumi, yaprak, çiçek ve kıvrım dallar kullanılarak dokunmuştur. Dokumanın tamamında bitkisel bezeme kullanılmış olup halının iki yanında uzun saçaklar bulunmaktadır.

GÖZLEM FİŞİ

1. Örnek No : 15
2. Fotoğraf No : 15
3. İnceleme Tarihi : 29.07.2009
4. Kullanım Amacı : Zemin Sergisi
5. İlgili Koleksiyon : Hereke Fabrikası Sergi Salonu
6. Koleksiyonun Adresi : Hereke/ İZMİT
7. Tarihlendirme : 21. yy
8. Bugünkü Durumu : Onarım görmemiştir.
9. Ayrıntılı Tanım :

a) Tür-Cins : Paspas

b) Boyutları : En x Boy: 80x117cm Hav Yüksekliği: 2 mm

Saçak Uzunluğu: 13 cm

c) Kalitesi : 100x100

d) Kullanılan Teknikler: Gördes Düğüm Tekniği

e) Kullanılan Malzeme : Atkı: İpek Çözgü: İpek İlme: İpek

f) Seçilen Süsleme Konusu: Bitkisel bezeme (rumi, hatai, stilize nar, lale, karanfil, çiçek, kıvrım dallar ve yaprak) kullanılmıştır.

g) Kullanılan Renkler : Halıda kremrengi, kırmızı ve mavi renkler kullanılmıştır.

h) Kompozisyon :Halı, ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Dokuma kompozisyonu iki küçük bir büyük olmak üzere üç bordür ve orta zeminden meydana gelmektedir. Küçük bordürler mavi zemin üzerine, büyük bordürler ise kırmızı zemin üzerine bitkisel motifler kullanılarak oluşturulmuştur.

Geniş bordürde kırmızı zemin üzerine rumi, hançer dilimli yaprak, çiçek ve kıvrım dallarla dokuma oluşturulmuştur. Halının zemininde sekiz kollu yıldız formunda bir göbek bulunmakta olup, göbeğin dört tarafında stilize edilmiş nar motifi, tamamında rumi, yaprak, karanfil, hançer dilimli yapraklar, çeşitli formda çiçekler ve kıvrım dallarla dokuma yapılmıştır. Dokumanın tamamında bitkisel bezeme kullanılmış olup halının iki yanında uzun saçaklar bulunmaktadır.

GÖZLEM FİŞİ

1. Örnek No : 16
2. Fotoğraf No : 16
3. İnceleme Tarihi : 29.07.2009
4. Kullanım Amacı : Halı
5. İlgili Koleksiyon : Hereke Fabrikası Sergi Salonu
6. Koleksiyonun Adresi : Hereke/ İZMİT
7. Tarihlendirme : 21. yy
8. Bugünkü Durumu : Onarım görmemiştir.
9. Ayrıntılı Tanım :

a) Tür-Cins : Paspas

b) Boyutları : En x Boy: 51,5x67cm Hav Yüksekliği: 2 mm

Saçak Uzunluğu: 8 cm

c) Kalitesi : 100x100

d) Kullanılan Teknikler: Gördes Düğüm Tekniği

e) Kullanılan Malzeme : Atkı: İpek Çözgü: İpek İlme: İpek

f) Seçilen Süsleme Konusu: Bitkisel bezeme (lale, rumi, hatai, çiçek, karanfil, kıvrım dallar ve yaprak) kullanılmıştır.

g) Kullanılan Renkler : Halıda kırmızı ağırlıklı olarak ta kremrengi kullanılmıştır.

h) Kompozisyon :Halı, ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Dokuma kompozisyonu iki küçük bir büyük olmak üzere üç bordür ve orta zeminden meydana gelmektedir. Küçük bordürler kırmızı zemin üzerine bitkisel motifler kullanılarak oluşturulmuştur.

Geniş bordürde kremrengi zemin üzerine karanfil, lale, çiçek ve yapraklarla karmaşık düzende dokuma oluşturulmuştur. Halının zemin kompozisyonunda lale, karanfil, rumi, çiçek ve kıvrım dallarla birim tekrarı yapılarak dokunmuştur. Dokumanın tamamında bitkisel bezeme kullanılmış olup halının iki yanında uzun saçaklar bulunmaktadır.

GÖZLEM FİŞİ

1. Örnek No : 17
2. Fotoğraf No : 17
3. İnceleme Tarihi : 29.07.2009
4. Kullanım Amacı : Halı
5. İlgili Koleksiyon : Hereke Fabrikası Sergi Salonu
6. Koleksiyonun Adresi : Hereke/ İZMİT
7. Tarihlendirme : 21. yy
8. Bugünkü Durumu : Onarım görmemiştir.
9. Ayrıntılı Tanım :

a) Tür-Cins : Paspas

b) Boyutları : En x Boy: 80x117cm Hav Yüksekliği: 2 mm
Saçak Uzunluğu: 13 cm

c) Kalitesi : 100x100

d) Kullanılan Teknikler: Gördes Düğüm Tekniği

e) Kullanılan Malzeme : Atkı: İpek Çözgü: İpek İlme: İpek

f) Seçilen Süsleme Konusu: Bitkisel bezeme (rumi, hatai, lale, karanfil, çiçek, kıvrım dallar ve yaprak) hayvansal (kuş) kullanılmıştır.

g) Kullanılan Renkler : Halıda kremrengi ve kırmızı renkler kullanılmıştır.

h) Kompozisyon :Halı, ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Dokuma kompozisyonu iki küçük bir büyük olmak üzere üç bordür ve orta zeminden meydana gelmektedir. Bordürler kremrengi zemin üzerine bitkisel ve hayvansal (kuş) motifler kullanılarak oluşturulmuştur.

Geniş bordür kremrengi zemin üzerine bitkisel; çiçek, kıvrım dallar, rumi, hançer dilimli yapraklar ile hayvansal; kuş motifleriyle dokuma oluşturulmuştur. Halının zemin kompozisyonunda çeşitli boyutlarda hayat ağacı motifi, ağacın etrafında kuşlar bulunmakta olup, rumi, yaprak, çiçek ve kıvrım dallarla dokuma yapılmıştır. Dokumanın tamamında bitkisel ve hayvansal bezeme kullanılmış olup halının iki yanında uzun saçaklar bulunmaktadır.

MİLLİ
SARAYLAR
HEREKE

GÖZLEM FİŞİ

1. Örnek No : 18
2. Fotoğraf No : 18
3. İnceleme Tarihi : 29.07.2009
4. Kullanım Amacı : Pano
5. İlgili Koleksiyon : Hereke Fabrikası Sergi Salonu
6. Koleksiyonun Adresi : Hereke/ İZMİT
7. Tarihlendirme : 21. yy
8. Bugünkü Durumu : Onarım görmemiştir.
9. Ayrıntılı Tanım :

a) Tür-Cins : Paspas

b) Boyutları : En x Boy: 45x41,5cm
Hav Yüksekliği: 2 mm
Saçak Uzunluğu: 8 cm

c) Kalitesi : 100x100

d) Kullanılan Teknikler: Gördes Düğüm Tekniği

e) Kullanılan Malzeme : Atkı: İpek Çözgü: İpek İlme: İpek

f) Seçilen Süsleme Konusu: Bitkisel bezeme (karanfil, çiçek, yaprak ve kıvrım dallar) kullanılmıştır.

g) Kullanılan Renkler : Halıda kırmızı ve ağırlıklı olarak kremrengi kullanılmıştır.

h) Kompozisyon :Halı ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Dokuma kompozisyonu iki küçük bir büyük olmak üzere üç bordür ve orta zeminden meydana gelmektedir. Küçük bordürler kremrengi zemin üzerine geometrik bezeme olan zıt yönde üçgen motifleri kullanılarak büyük bordür ise kırmızı zemin üzerine rumi, çiçek yaprak ve kıvrım dallar kullanılarak oluşturulmuştur.

Zeminde kremrengi üzerine rumi, karanfil, lotus, yapraklar, kıvrım dallar ve stilize çiçek motifleri kullanılarak serbest düzende dokunmuştur. Desenin tamamında bitkisel motifler kullanılmış olup dokumanın her iki yanında uzun saçaklar bulunmaktadır.

2004

GÖZLEM FİŞİ

1. Örnek No : 19
2. Fotoğraf No : 19
3. İnceleme Tarihi : 29.07.2009
4. Kullanım Amacı : Pano
5. İlgili Koleksiyon : Hereke Fabrikası Sergi Salonu
6. Koleksiyonun Adresi : Hereke/ İZMİT
7. Tarihlendirme : 21. yy
8. Bugünkü Durumu : Onarım görmemiştir.
9. Ayrıntılı Tanım :

a) Tür-Cins : Pano

b) Boyutları : En x Boy: 62x78 cm Hav Yüksekliği: 2 mm
Saçak uzunluğu: 8 cm

c) Kalitesi : 100x100

d) Kullanılan Teknikler: Gördes Düğüm Tekniği

e) Kullanılan Malzeme : Atkı: İpek Çözgü: İpek İlme: İpek

f) Seçilen Süsleme Konusu:Figürlü, (insan) nesneli bezeme (kahve sehpası, nargile) geometrik (S kıvrımlı oklar, yıldız) ve bitkisel bezeme (çiçek) kullanılmıştır.

g) Kullanılan Renkler : Zemin rengi kremrengi olmakla birlikte lacivert, kırmızı ve kahverengi kullanılmıştır.

h) Kompozisyon :Halı ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Dokuma kompozisyonu bir bordür ve orta zeminden meydana gelmektedir. Bordür kremrengi zemin üzerine sıralanmış kahverengi çengel motiflerinin iç içe geçmesi ile oluşturulmuştur.

Zemin kremrengi, kırmızı, mavi ve kahverenginden oluşmaktadır. Figürlü bezeme kullanılmış olup insan figürü ve çeşitli nesnelerle pano ipek halı dokuma yapılarak resmedilmiştir. Kompozisyonda Osmanlı sarayı içindeki bir harem odasında, nargile içen, ud çalan ve kahve ikram eden üç kadın motifi tasvir edilmiştir. Dokumanın her iki yönünde uzun saçaklar bulunmaktadır.

Not: Yörede "Sazende" diye adlandırılan bu halı Hereke Fabrikası sergi salonunda görevli kişilerden alınan bilgiye göre Picasso'nun tablosu olduğu ve Ali Aral tarafından düzenlendiği bilinmektedir.

MİLLİ SARAYLAR
HEREKE
HALI

GÖZLEM FİŞİ

1. Örnek No : 20
2. Fotoğraf No : 20
3. İnceleme Tarihi : 29.07.2009
4. Kullanım amacı : Pano
5. İlgili Koleksiyon : Hereke Fabrikası Sergi Salonu
6. Koleksiyonun Adresi : Hereke/ İZMİT
7. Tarihlendirme : 21. yy
8. Bugünkü Durumu : Onarım görmemiştir.
9. Ayrıntılı Tanım :

a) Tür-Cins : Pano

b) Boyutları : En x Boy: 78x101cm Hav Yüksekliği: 2 mm
Saçak Uzunluğu: 8 cm

c) Kalitesi : 100x100

d) Kullanılan Teknikler: Gördes Düğüm Tekniği

e) Kullanılan Malzeme : Atkı: İpek Çözgü: İpek İlme: İpek

f) Seçilen Süsleme Konusu: Bitkisel (kıvrım dallar ve yaprak), hayvansal (çin bulutu) ve mimari bezeme (Mostar Köprüsü) kullanılmıştır.

g) Kullanılan Renkler : Halıda ağırlıklı olarak kırmızı ve mavi renk kullanılmıştır.

h) Kompozisyon :Halı ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Dokuma kompozisyonu bir küçük, bir büyük bordür ve zeminden meydana gelmektedir. Küçük bordür kremrengi zemin üzerine kırmızı burgu motifi, büyük bordür ise kırmızı zemin üzerine çintemani, rumi motifler kullanılarak oluşturulmuştur.

Halının zemin kompozisyonunda Bosna Hersek'te bulunan Mostar köprüsü dokunmuştur. Zeminde mavi ve kırmızı renk üzerine mimari: ev, köprü, cami ve bitkisel motifler: ağaç kullanılarak dokunmuştur. Dokumanın her iki yanında uzun saçaklar bulunmaktadır.

Not:16. yy. da Osmanlılar tarafından Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. Minyatüründen esinlenilerek 21. yy.da Hereke Fabrikası'nda dokunmuştur.

GÖZLEM FİŞİ

1. Örnek No : 21
2. Fotoğraf No : 21
3. İnceleme Tarihi : 29.07.2009
4. Kullanım Amacı : Pano
5. İlgili Koleksiyon : Hereke Fabrikası Sergi Salonu
6. Koleksiyonun Adresi : Hereke/ İZMİT
7. Tarihlendirme : 21. yy
8. Bugünkü Durumu : Onarım görmemiştir.
9. Ayrıntılı Tanım :

a) Tür-Cins : Pano

b) Boyutları : En x Boy: 78x101cm Hav Yüksekliği: 2 mm
Saçak Uzunluğu: 8 cm

c) Kalitesi : 100x100

d) Kullanılan Teknikler: Gördes Düğüm Tekniği

e) Kullanılan Malzeme : Atkı: İpek Çözgü: İpek İlme: İpek

f) Seçilen Süsleme Konusu : Bitkisel bezeme (çiçek, yaprak, stilize karanfil, lale) ve mimari kullanılmıştır.

g) Kullanılan Renkler : Halıda kırmızı ve mavi renk kullanılmıştır.

h) Kompozisyon :Halı ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Dokuma kompozisyonu bir büyük bordür ve zeminden meydana gelmektedir. Büyük bordür kırmızı zemin üzerine bitkisel bezeme kullanılarak oluşturulmuştur. Bunun yanı sıra üst ve alt bordüre Atatürk'ün sözleri dokunmuştur.

Geniş bordürde kırmızı renk üzerine çiçek ve kıvrım dallar kullanılarak dokuma yapılmıştır. Çanakkale Haritası mavi ve kırmızı renkler kullanılarak dokunmuştur. Zeminde mavi ve kırmızı renk üzerine geometrik motifler kullanılarak dokunmuştur. Halıda mavi renkle dokunmuş olan alan Ege Denizi'ni ve Çanakkale Boğazı'nı temsil etmektedir. Dokumanın her iki yanında uzun saçaklar bulunmaktadır.

Bu memleketin toprakları üstünde kanlarını döken kahramanlar!
Burada bir dost vatanın toprağındasınız. Huzur ve sükun içinde uyuyunuz.
Sizler,Mehmetçiklerle yanyana,koyun koyunasınız.
EGE
DENİZİ
ÇANAKKALE BOĞAZI
ÇANAKKALE
Uzak diyarlardan evlâtlarını harbe gönderen analar! Göz yaşlarınızı dindiriniz. Evlatlarınız,
bizim bağrımızdadır. Huzur içindedirler ve huzur içinde rahat rahat uyuyacaklardır. Onlar,bu topraklarda
canlarını verdikden sonra,artık bizim evlatlarımız olmuşlardır. Atatürk 1934

GÖZLEM FİŞİ

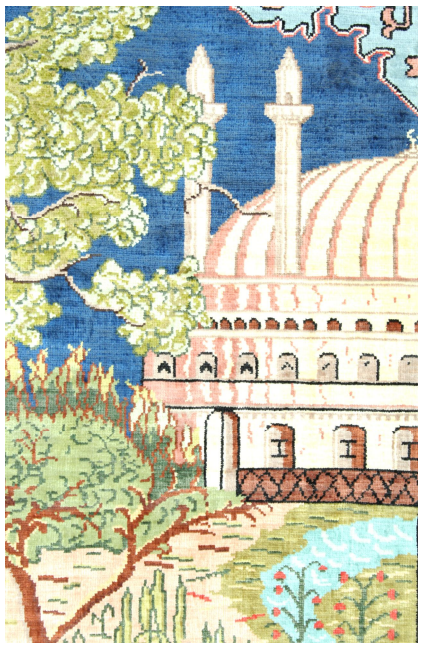

1. Örnek No : 22
2. Fotoğraf No : 22
3. İnceleme Tarihi : 29.07.2009
4. Kullanım Amacı : Pano
5. İlgili Koleksiyon : Hereke Fabrikası Sergi Salonu
6. Koleksiyonun Adresi : Hereke/ İZMİT
7. Tarihlendirme : 21. yy
8. Bugünkü Durumu : Onarım görmemiştir.
9. Ayrıntılı Tanım :

a) Tür-Cins : Pano

b) Boyutları : En x Boy: 42x54cm Hav Yüksekliği: 2 mm

Saçak Uzunluğu: 8 cm

c) Kalitesi : 100x100

d) Kullanılan Teknikler: Gördes Düğüm Tekniği

e) Kullanılan Malzeme : Atkı: İpek Çözgü: İpek İlme: İpek

f) Seçilen Süsleme Konusu:Nesneli(cami),bitkisel(ağaç, çiçek, yaprak ve kıvrım dallar ve geometrik bezeme (zencerek) kullanılmıştır.

g) Kullanılan Renkler : Halıda kremrengi ve ağırlıklı olarak mavi renk kullanılmıştır.

h) Kompozisyon :Halı ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Dokuma kompozisyonu iki küçük bir büyük olmak üzere üç bordür ve zeminden meydana gelmektedir. Küçük bordürler mavi zemin üzerine geometrik motif olan zencerek motifi kullanılarak oluşturulmuştur.

Geniş bordürde krem zemin üzerine bitkisel bezeme olan hançer dilimli yaprak ve rumi motifleri tekrar ettirilerek dokuma oluşturulmuştur. Halının zemin kompozisyonunda mimari eleman olarak cami figürü ve bitkisel bezeme olarak ta ağaç, yaprak, çiçek, nar ağacı, selvi kullanılarak dokunmuştur. Dokumanın tamamında mimari, bitkisel ve geometrik bezeme kullanılmış olup, her iki yanında uzun saçaklar bulunmaktadır.

2005

GÖZLEM FİŞİ

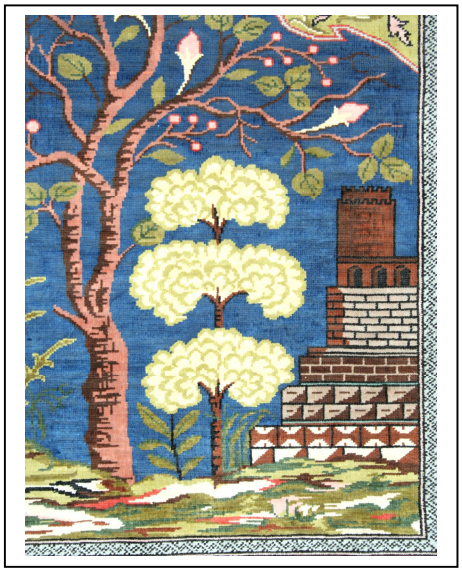

1. Örnek No : 23
2. Fotoğraf No : 23
3. İnceleme Tarihi : 29.07.2009
4. Kullanım Amacı : Pano
5. İlgili Koleksiyon : Hereke Fabrikası Sergi Salonu
6. Koleksiyonun Adresi : Hereke/ İZMİT
7. Tarihlendirme : 21. yy
8. Bugünkü Durumu : Onarım görmemiştir.
9. Ayrıntılı Tanım :

a) Tür-Cins : Pano

b) Boyutları : En x Boy: 43x56,5cm Hav Yüksekliği:2 mm
Saçak Uzunluğu:15 cm

c) Kalitesi : 100x100

d) Kullanılan Teknikler: Gördes Düğüm Tekniği

e) Kullanılan Malzeme : Atkı: İpek Çözgü: İpek İlme: İpek

f) Seçilen Süsleme Konusu : Mimari (kule) ve bitkisel (ağaç, çiçek, yaprak, stilize karanfil ve kıvrım dallar) geometrik bezeme (zencerek) kullanılmıştır.

g) Kullanılan Renkler : Halıda mavi ve kremrengi kullanılmıştır.

h) Kompozisyon :Halı ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Dokuma kompozisyonu iki küçük bir büyük olmak üzere üç bordür ve zeminden meydana gelmektedir. Küçük bordürler mavi zemin üzerine geometrik motif olan zencerek motifi kullanılarak oluşturulmuştur.

Geniş bordürde mavi zemin üzerine hançer dilimli yapraklar ve rumi kullanılarak bitkisel motiflerle dokuma oluşturulmuştur. Halının zemin kompozisyonunda kule figürü yanında farklı formlarda ağaç motifleri kullanılarak dokunmuştur. Dokumanın tamamında mimari, bitkisel ve geometrik bezeme kullanılmış olup halının iki yanında uzun saçaklar bulunmaktadır.

2004

GÖZLEM FİŞİ

1. Örnek No : 24
2. Fotoğraf No : 24
3. İnceleme Tarihi : 29.07.2009
4. Kullanım Amacı : Pano
5. İlgili Koleksiyon : Hereke Fabrikası Sergi Salonu
6. Koleksiyonun Adresi : Hereke/ İZMİT
7. Tarihlendirme : 21. yy
8. Bugünkü Durumu : Onarım görmemiştir.
9. Ayrıntılı Tanım :

a) Tür-Cins : Pano

b) Boyutları : En x Boy: 43x56,5cm Hav Yüksekliği: 2 mm
Saçak Uzunluğu: 8 cm

c) Kalitesi : 100x100

d) Kullanılan Teknikler: Gördes Düğüm Tekniği

e) Kullanılan Malzeme : Atkı: İpek Çözgü: İpek İlme: İpek

f) Seçilen Süsleme Konusu : Mimari (cami ve kule) bitkisel (ağaç, çiçek, yaprak ve kıvrım dallar) ve geometrik (zencerek) kullanılmıştır.

g) Kullanılan Renkler : Halıda mavi ve kremrengi kullanılmıştır.

h) Kompozisyon :Halı ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Dokuma kompozisyonu iki küçük bir büyük olmak üzere üç bordür ve zeminden meydana gelmektedir. Küçük bordürler mavi zemin üzerine geometrik motif olan zencerek motifi kullanılarak oluşturulmuştur.

Geniş bordürde kremrengi zemin üzerine hançer dilimli yapraklarve rumi kullanılarak bitkisel motiflerle dokuma oluşturulmuştur. Halının zemin kompozisyonunda cami ve kule figürü yanında farklı formlarda ağaç motifleri kullanılarak dokunmuştur. Dokumanın tamamında mimari, bitkisel ve geometrik bezeme kullanılmış olup halının iki yanında uzun saçaklar bulunmaktadır

30.07.2009

GÖZLEM FİŞİ

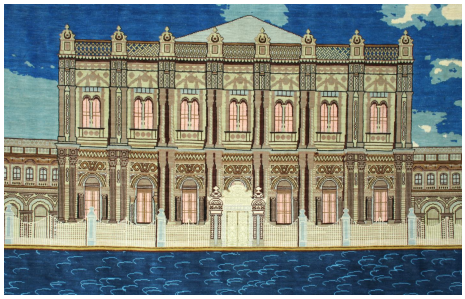

1. Örnek No : 25
2. Fotoğraf No : 25
3. İnceleme Tarihi : 29.07.2009
4. Kullanım Amacı : Pano
5. İlgili Koleksiyon : Hereke Fabrikası Sergi Salonu
6. Koleksiyonun Adresi : Hereke/ İZMİT
7. Tarihlendirme : 21. yy
8. Bugünkü Durumu : Onarım görmemiştir.
9. Ayrıntılı Tanım :

a) Tür-Cins : Pano

b) Boyutları : En x Boy:101x81,5cm
Hav Yüksekliği: 2 mm
Saçak Uzunluğu: 8 cm

c) Kalitesi : 100x100

d) Kullanılan Teknikler: Gördes Düğüm Tekniği

e) Kullanılan Malzeme : Atkı: İpek Çözgü: İpek İlme: İpek

f) Seçilen Süsleme Konusu:Bitkisel bezeme(çiçek, karanfil, yaprak ve kıvrım dallar)ve mimari (Dolmabahçe sarayı) kullanılmıştır.

g) Kullanılan Renkler : Halıda mavi, kırmızı, kremrengi kullanılmıştır.

h) Kompozisyon :Halı ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Dokuma kompozisyonu iki küçük bir büyük olmak üzere üç bordür ve orta zeminden meydana gelmektedir. Üç küçük bordürde de farklı motifler kullanılarak dokunmuştur. Dıştan içe ilk Küçük bordürlerde kenarları basamaklandırılmış eşkenar dörtgen ve göz motifleri, sonraki küçük bordürde karanfiller birbirine zıt yönde sıralanmış köşelerde ise rumi motifleri, büyük bordürden sonraki küçük bordürde ise çiçek ve yapraklar kullanılmıştır. Büyük bordür ise kırmızı zemin üzerine kullanılarak oluşturulmuştur.

Geniş bordürde lacivert renk üzerine geometrik bezeme kullanılarak Dolmabahçe Sarayı krem ve kırmızı renkler kullanılarak dokunmuştur. Orta zeminde mavi renk üzerine geometrik motifler kullanılarak ipek halı dokunmuştur. Dokumanın her iki yanında uzun saçaklar bulunmaktadır.

NOT: Sultan I. Abdülmecit tarafından 1843-1855 tarihleri arasında yaptırılmıştır. Hereke Fabrikası tarafından 2005 tarihinde 150. yıl anısına ipek ipliklerle pano olarak dokunmuştur.

GÖZLEM FİŞİ

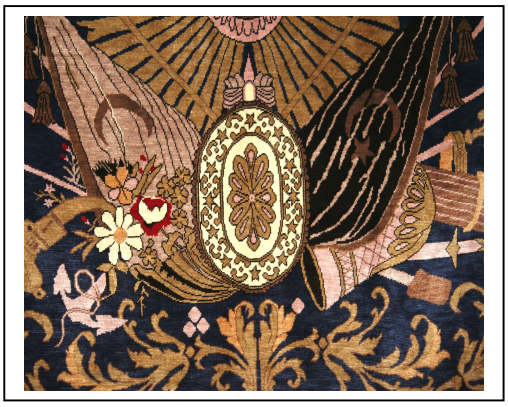

1. Örnek No : 26
2. Fotoğraf No : 26
3. İnceleme Tarihi : 29.07.2009
4. Kullanım Amacı : Pano
5. İlgili Koleksiyon : Hereke Fabrikası Sergi Salonu
6. Koleksiyonun Adresi : Hereke/ İZMİT
7. Tarihlendirme : 21. yy
8. Bugünkü Durumu : Onarım görmüştür.
9. Ayrıntılı Tanım :

a) Tür-Cins : Pano

b) Boyutları : En x Boy: 45x57cm Hav Yüksekliği: 2 mm
Saçak Uzunluğu: 8 cm

c) Kalitesi : 100x100

d) Kullanılan Teknikler: Gördes Düğüm Tekniği

e) Kullanılan Malzeme : Atkı: İpek Çözgü: İpek İlme: İpek

f) Seçilen Süsleme Konusu: Geometrik bezeme(altı kollu yıldız, bordürlerde aynı yöne bakan kırık çizgiler) nesneli (Osmanlı Arması) ve bitkisel bezeme (kıvrım dallar ve yaprak) kullanılmıştır.

g) Kullanılan Renkler : Halıda mavi ve kremrengi kullanılmıştır.

h) Kompozisyon :Halı ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Dokuma kompozisyonu iki küçük bir büyük olmak üzere üç bordür ve zeminden meydana gelmektedir. Küçük bordürler kırmızı zemin üzerine kremrengi aynı yönde birbirini takip eden oklar kullanılarak oluşturulmuştur.

Geniş bordürde kremrengi kullanılmıştır. Halının zemin kompozisyonunda Osmanlı Arması dokunmuş olup arma içinde nesneli ve bitkisel bezemeler görülmektedir. Halıda nesneli, geometrik ve bitkisel bezeme kullanılmış olup dokumanın her iki yanında uzun saçaklar bulunmaktadır.

Not: Halı dört tarafından çivilere asılarak sergilendiğinden dolayı zarar görmüş olup dört kenarına onarım yapılmıştır. Kenarlarındaki desen farklılığı da bu onarımdan kaynaklanmaktadır.

GÖZLEM FİŞİ

1. Örnek No : 27
2. Fotoğraf No : 27
3. İnceleme Tarihi : 29.07.2009
4. Kullanım Amacı : Seccade
5. İlgili Koleksiyon : Hereke Fabrikası Sergi Salonu
6. Koleksiyonun Adresi : Hereke/ İZMİT
7. Tarihlendirme : 21. yy
8. Bugünkü Durumu : Onarım görmemiştir.
9. Ayrıntılı Tanım :

a) Tür-Cins : Seccade

b) Boyutları : En x Boy: 80x112cm
Hav Yüksekliği: 2 mm
Saçak Uzunluğu: 8 cm

c) Kalitesi : 100x100

d) Kullanılan Teknikler: Gördes Düğüm Tekniği

e) Kullanılan Malzeme : Atkı: İpek Çözgü: İpek İlme: İpek

f) Seçilen Süsleme Konusu : Bitkisel bezeme (rumi, hatai,selvi, lale, karanfil, çiçek, kıvrım dallar ve yaprak) nesneli bezeme (vazo) kullanılmıştır.

g) Kullanılan Renkler : Halıda kremrengi, kahverengi ve yeşil kullanılmıştır.

h) Kompozisyon :Halı, ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Dokuma kompozisyonu iki küçük bir büyük olmak üzere üç bordür ve zeminden meydana gelmektedir. Bordürler kahverengi zemin üzerine bitkisel motifler kullanılarak oluşturulmuştur.

Halı seccade tipi olup mihraplı düzenleme vardır. Halının zemin kompozisyonunda vazo, vazonun iki yanında selvi ağacı ve ağacın etrafında çiçek, rumi, yaprak ve kıvrım dallarla dokuma yapılmıştır. Dokumanın tamamında bitkisel ve nesneli bezeme kullanılmış olup halının iki yanında uzun saçaklar bulunmaktadır.

HEREKE

GÖZLEM FİŞİ

1. Örnek No : 28
2. Fotoğraf No : 28
3. İnceleme Tarihi : 29.07.2009
4. Kullanım amacı : Seccade
5. İlgili Koleksiyon : Hereke Fabrikası Sergi Salonu
6. Koleksiyonun Adresi : Hereke/ İZMİT
7. Tarihlendirme : 21. yy
8. Bugünkü Durumu : Onarım görmemiştir.
9. Ayrıntılı Tanım :

a) Tür-Cins : Seccade

b) Boyutları : En x Boy: 91x51.5 cm
Hav Yüksekliği: 2 mm
Saçak Uzunluğu: 8 cm

c) Kalitesi : 100x100

d) Kullanılan Teknik : Gördes Düğüm Tekniği

e) Kullanılan Malzeme : Atkı: İpek Çözgü: İpek İlme: İpek

f) Seçilen Süsleme Konusu: Bitkisel bezeme (lale, çiçek, karanfil, kıvrım dallar ve yaprak) nesneli (kandil ve şamdan) hayvansal (kelebek) kullanılmıştır.

g) Kullanılan Renkler : Halıda kırmızı, yeşil ve kremrengi kullanılmıştır.

h) Kompozisyon :Halı, ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Dokuma kompozisyonu iki küçük bir büyük olmak üzere üç bordür ve zeminden meydana gelmektedir. Küçük bordürler kırmızı zemin üzerine bitkisel motifler kullanılarak oluşturulmuştur.

Geniş bordürde kırmızı zemin üzerine lale, çiçek ve yaprak motifleri kullanılarak dokuma oluşturulmuştur. Halı mihraplı olup zemin kompozisyonunda sepet içerisinde çeşitli formlarda çiçekler, çiçeklerin etrafında kelebekler bulunmaktadır. Halının ortasında iki adet şamdan ve üsten sarkan bir kandil bulunmaktadır. Halının bordür kısmında ve kandil etrafında lale, çiçek, karanfil, kıvrım dallar ve yaprak gibi bitkisel motifler kullanılmıştır. Dokumanın tamamında nesneli, bitkisel ve hayvansal bezeme kullanılmış olup halının iki yanında uzun saçaklar bulunmaktadır.

4.ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1.Hammadde

Hereke Fabrikası'nda germe tezgâhlarda ve jakar tezgâhlarda üretilen halıların ve kumaşların temel malzemesi ipektir. Halıların ve kumaşların pek çoğunda hem atkı, hem de çözgü ipliği olarak ipek kullanılmıştır. İpek dışında yün ve pamuk ta hem atkı hem çözgü ipliği olarak kullanılmış, ayrıca her ikisinin birlikte kullanıldığı örneklere rastlanmıştır. İpek halılarda yünün ve pamuğun kullanılması dokuma esnasında dokuyucuya dokuma kolaylığı sağlarken, hammadde tamamen ipek olmadığı için maliyetti de düşürmektedir. Bunun yanı sıra zamandan da tasarruf edilmektedir. Hereke Fabrikası'na hammadde teminini Milli Saraylar yapmakta olup Fabrikadaki ihtiyaca uygun olarak gereken miktarlarda hammadde temini yapılmaktadır.

Fotoğraf no:29 ipek iplik

Osmanlı döneminde yapılan kumaşlarda ve halılarda Bursa ipeklerin yanısıra Avrupa'dan da getirilen ipek iplikler kullanılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun 19. yüzyıldaki dış ticareti ile ilgili yapılan istatistiklere göre ham ipek ve ipek kozası ihracatının toplam ihraç maddeleri arasında % 6 ile % 12,5 arasında değişen miktarda yer tuttuğu anlaşılmaktadır. Üretiminin ötesinde ihracatı da yapılan ipeğin Hereke Fabrikası'nda yapılacak kumaşlar için ithal ediliyor olması, kalite anlayışının bir göstergesi olarak dikkate alınabilir.

İnce ipek iplik üstüne altın ve gümüş tel sarılarak yapılan bir tür iplik olan klaptan, Osmanlı döneminde üretilen Hereke kumaşlarında yaygın olarak kullanılmıştır. Günümüzde

üretimi yalnızca ipek iplikle sürdüren fabrikanın Osmanlı döneminde pek çok kumaş desenini klaptan iplik kullanarak ürettiği anlaşılmaktadır. Erken dönemlerden başlayarak Osmanlı dokumacılığında görülen, kumaşa değerli madenlerden çekilmiş iplikleri ekleyerek sultanlara yaraşır bir ürün elde etme geleneği, Hereke Fabrika-i Hümayunu'nda da sürmektedir. Fabrikanın kullandığı klaptan ipliği üretmek için gereken gümüşler Avrupa'dan getirilmiştir. Milli Saraylarda sürdürülen çalışmalar sırasında yıprandığı için yerine yenisi konarak eskisi depoya kaldırılan perdeler arasında pek çok desenin klaptanlı olarak imal edilmiş olduğu görülmektedir. Ayrıca mobilya onarımlarında eserin üstündeki kumaş açıldığında altta çıkan kumaşlarda da telli kumaşlara rastlanmaktadır. Ne yazık ki günümüzde telli kumaş üretimi sürmemektedir. Maliyeti çok yüksek olan klaptan iplik talep yokluğundan dolayı tarihe karışmıştır.

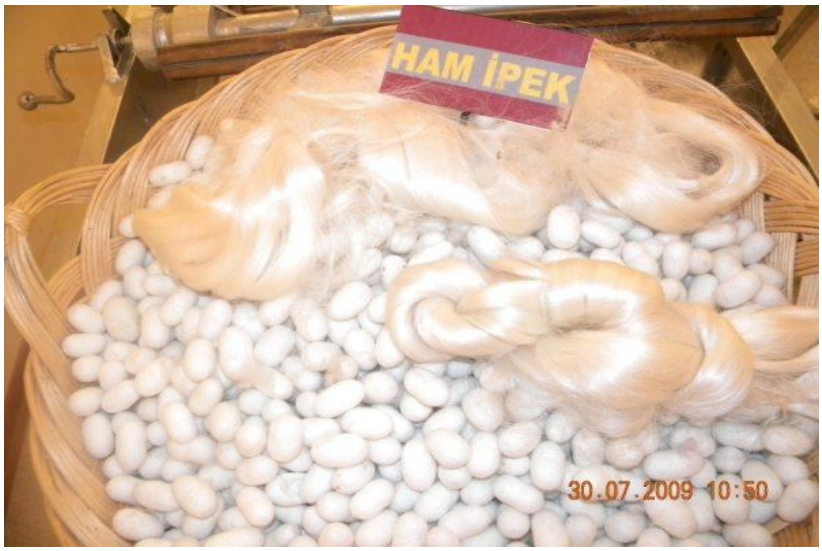

Fotoğraf no:30 İpek Kozaları ve Ham Haldeki İpek İplik

Fotoğraf no:31 İpek İplik

4.2.Kullanılan Araçlar

Yapılan inceleme sonucunda, ipek halı atölyesinde germe tezgâhlarda dokuma yapıldığı bilinmektedir. Germe tezgâh kullanılmasındaki amaç, çözgünün tezgâh üzerinde hazırlanıp, tezgâhın az yer kaplaması ve farklı mekânlara taşınma kolaylığı sağlamasıdır.

Hereke Fabrikası'nda germe tezgâhların yanı sıra büyük ebatta tezgâh çeşitleri de bulunmaktadır. Bu tezgâhlarda daha önceki yıllarda saraylara verilmek üzere büyük ebatlarda halı örnekleri dokunmuştur. Fakat ilerleyen zamanlarda büyük ebatlarda ipek halı dokumanın hem zahmetli hem de masraflı olduğu düşüncesiyle büyük ebatlarda ipek halı dokunmamıştır. Bunun yanında büyük tezgâhlarda yün halı dokumacılığı devam etmektedir.

Tezgâh üzerinde iki yan tahta ve bu yan tahtalara sabitlenmiş iki levent, iki kama, iki germe vidası ve bir orta tahta bulunmaktadır. Gerdirme makinesinin görevini, alt levent ile orta ağaç arasına sabitlenmiş iki adet vida ve iki adet somun yapmakta olup ayrıca gücü ağacı ve varangeleni bulunmaktadır. Bu parçalar tezgâhı oluşturmanın yanında dokuma işlemine de yardımcı olan malzemelerdir.

Tezgâh dışında ilmek ve atkıların sıkıştırılmasında kullanılan demir veya ağaçtan yapılan dişli bir alet olan kirkit, çözgü üzerine bağlanan ilmeklerin aynı boyda hav yüksekliğini sağlamak için kullanılan makas, halı dokunurken ilmek uçlarını kesmek amacıyla kullanılan bıçak gibi araçlar dokuma yapılırken kullanılan yardımcı malzemeleri oluşturmaktadır.

Hereke Fabrika-i Hümayun da halı dokuma için kullanılan germe tezgâhlar dışında kumaş dokuma için kullanılan jakar tezgâhlar da bulunmaktadır. Bu tezgâhlar yatay tezgâh tipi olup, germe tezgâhlara göre daha büyük ebattadırlar. Fabrikada iki tezgâh çeşidi de aktif olarak kullanılmakta olup dokuma işi aynı atölye ortamında gerçekleşmektedir.

Hereke Fabrikası dışında Yıldız şale sarayında da ipek dokuma atölyesi bulunmakta olup 2 tezgâhta ipek halı dokunmaktadır. Diğer tezgâhlar kumaş dokuma tezgâhı olup tüm tezgâhlarda dokuma yapılmaktadır.

Fotoğraf no:32 Halı Dokuma Tezgâhı.

Fotoğraf no:33 Halı Dokuma Tezgâhı.

Fotoğraf no:34 Halı Dokuma Tezgâhı.

Fotoğraf no:35 İpek Halı Dokuma Tezgâhı.

4.3.Kullanılan Teknik

Hereke Fabrikası'nda bulunan ipek halılar Gördes düğüm tekniği ile dokunmaktadır. Hereke halıları seccade, pano, minyatür halı biçiminde dokunmaktadır. Gördes düğümü çift atmalı bir düğüm tekniğidir. Manisa'nın Gördes kazasında kullanıldığından bu ismi alan, Türkiye'de halı dokumalarda kullanılan, dünya literatürüne de Türk Düğümü olarak geçmiş, bir düğüm çeşididir. Gördes düğüm tekniği ile dokunmuş halılar Anadolu'ya yayılmış Türk halılarını diğer ülkelerin halılarından ayıran bir özellik olmuştur. Gördes düğümü hem halıların ömrünü uzattığı gibi hem de halıya bir kadife inceliği vermektedir. Bu düğümün iki türü görülmektedir. İç Anadolu'da kullanılan düğüm şeklinde, iplik, çözgü çiftinin önce öndeki sonra arkadaki teline dolanarak bağlanan düğümdür. Batı Anadolu'da kullanılan düğümde aynı işlem ters uygulanmaktadır. Bu değişiklik halının kalitesini etkilememekte, yalnızca Batı Anadolu'da dokunan halıların hav kesiminde kolaylık sağlamaktadır.

Gördes düğüm tekniği ipek hammaddeyle birleştiğinde dokunan halıların kalitesi artmakta aynı zamanda ipek ipliğin ince bir hammadde olmasından dolayı teknik halıda yüne oranla kendini göstermektedir. Bunun yanı sıra ipek ipliğin ince bir hammadde olması bitkisel bezemelerin yapılış kolaylığının yanında en karmaşık desenlerde dahi desenin net anlaşılmasının ve dokunmasını sağlamaktadır. Parlak bir hammadde olması ise ipekle dokunan halıların daha parlak bir görünüme sahip olmasını sağlamaktadır. Bu saydığımız özelliklerin Gördes düğümü ile birleşmesiyle yüksek kaliteli desenler oluşturulmaktadır.

Hereke halılarında kompozisyonu oluşturan süsleme öğeleri kullanılmakta olup bunlar: bitkisel, figürlü, nesneli bezemeler olarak halı ve seccadelerde görülmektedir.

Fabrikada dokunan halılardan en iyi cins olarak değerlendirilen yekpare Gördeskari halılardan, senede iki adet imal edilmekte, bunlar talep edildikçe saraylara verilmek üzere fabrikada saklanmaktadır.

4.4. Desen, Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Hereke halılarının desen özelliklerini inceleyecek olursak 16. yy. Osmanlı sanatının bitkisel üslup esaslarını taşıdığını görürüz.

Özellikle yün halılarda Selçuklu sanatı, geometrik biçimlerini de görmek mümkündür. Tabi bu bir iki türle sınırlanabilir. Üslup ağırlığı ipekte olsun yünde olsun bitkisel karakter taşır. Laleler, karanfil motifleri, hatailer, rumiler, pençler, yaprak motifleri belirli bir sistemle her halıda kullanılmaktadır. Bunları ipek veya yün olarak ayıramıyoruz. Çünkü bu formlar temel formlardır, her iki halı tipinde de kullanılırlar.

Hereke tipi yün ve ipek halılarda renkler ise genellikle lacivert, kırmızı ve kremrengidir. Diğer renklerden sarı, siyah, kahverengi küçük bölümlerde motiflerde veya kontür çizgilerinde kullanılmaktadır.

Kompozisyonda iki ana unsur göze çarpar: bordür ve zemin.

Genellikle bordür kalınlığı halı zeminini 1/5'i kadardır. Yani 100 cm eninde bir halının 20 cm'lik bir bölümünü bordür oluşturmaktadır.

Görünümü zenginleştirmek için bordürlerin her iki yanında içte ve dışta, genişliği 3 ile 5 cm arasında değişen kenar suları kullanılmaktadır. Buna yörede "Sedef" adı verilmektedir. Sedef içleri genellikle penç denilen motif birimleri ile süslenir. Sedefler halıda bordür ve zemini bağlayan, bordürle zemine bir anlamda görünüm zenginliği veren küçük unsurlardır. Bordür ve zeminde daima farklı renkler kullanılmaktadır. Çünkü her iki bölümde ayrı desenlerdedir. Bu desenlerin ayrılması gerekmektedir. Buda renkle sağlanmaktadır.

Hereke Fabrikasında geçmişten günümüze gelen desenler orijinaline uygun olarak tekrar çizilmekte parça parça bulunan desenler ise bir bütün haline getirilerek kullanılmaktadır. Fabrikada yeni desen oluşturulmamaktadır. Yeniden çizilen veya birleştirilen desenler dokuyucular tarafından dikey tezgâhlarda dokunmaktadır.

Hereke tipi ipek halılarda kullanılan desen örnekleri halı üreticileri tarafından, ya bu işte yetenekli desen ustalarına ya da bazı kuruluşlarda olduğu gibi desinatörlere yaptırılarak uygulanmaktadır.

Bu amaç için desen yapımcılarının yetenek ve deneyimleri yanında bazı durumlarda herhangi bir biçimde bulunan veya deseni elde edilen antik bir halının, yerli ya da yabancı kaynaklı halı desenlerinden de yararlanıldığı anlaşılmakta olup bunun yanında eski desenler yeniden birleştirilerek ve çizilerek, halı deseni olarak dokunmaktadır.

Öte yandan, gerek halı üreticileri ve gerekse bunların etkisinde kaldıkları anlaşılan halı dokuyucularının, desen konusunda çok titiz ve endişeli davrandıkları, halı tezgâhlarının bulunduğu yerlere ve özellikle halıhanelere kimsenin girmek istemediği görülmektedir.

Bu nedenle son yıllarda yün halı desenlerinde gözlendiği gibi ipek halı desenlerinin de dokuyucunun ailesinden alışagelmiş bildiği veya kendi yaratıcılığından kaynaklanmış desenlerden daha çok, özellikle eski desenlerden ve nadiren dış pazar isteklerinin zorlanmasından etkilendiği anlaşılmaktadır. Ayrıca eskiden beri Hereke desenli olarak tanınan bir halı deseninin kendi yöresinde uygulandığı gibi, başka yörelerde de değişik kalite ve boyutlar içinde ya aynen ya da değişik bir biçimde uyarlandığı bilinmektedir.

Hereke halı ve seccadelerindeki kompozisyon düzenlemeleri, madalyonlu (göbekli), birim desenli, ½ simetrik desenli, yekpare desenli, mihraplı desenli, yollu desenli, geometrik desenli olmak üzere yedi ana grupta toplanabilir.

Saraylardaki Hereke halılarının büyük bir kısmında madalyonlu kompozisyon uygulanmıştır. Desenin dörtte biri enine ve boyuna dönüşümlü olarak karşılıklı getirildiğinde madalyonlu kompozisyon elde edilmektedir. Hereke Fabrikası'nın ilk örnekleri olan Gördes tipi büyük ölçekli halılar bu gruba girerler.

İkinci grubu dikey eksende yarı simetrik kompozisyon düzenine sahip küçük boyutlu halılar oluşturur. Bu kompozisyon düzeni genel olarak seccadelerde ve küçük boyutlu halılarda uygulanmıştır.

Birim desenli kompozisyonlar, motiflerin simetrik dönüşümlerle yan yana ve üst üste getirilmesi ile oluşur.

Yekpare desenli kompozisyonda halının bütününde zemin kompozisyonu düzenlenir, tekrarlanan unsurlar görülmez.

Genellikle seccade boyutunda uygulanan mihrap çizgisi simetrik olarak tasarlanmıştır. Bu gruba giren ipekli seccadeler namazlık olarak sultan için dokunmuş olabilirler. Mihrap zeminlerinde madalyonlar, ince kıvrık dallar, rumiler ve vazo motiflerinden oluşan bezemeler görülür.

Yollu desenli halılarda zemin halının dikine çeşitli genişlikte ve renkte yollardan oluşmaktadır. Yollar üzeri genelde stilize bitkisel bezemelidir.

Geometrik desenli kompozisyon, halılarda en az sayıda uygulanmıştır. Bu kompozisyon düzenindeki halılarda zemin karelere bölünmüş ya da orta madalyon baklava motifleriyle oluşturulmuştur. Bu halıların bordürlerinde de batı tarzı motifler kullanılmıştır.

Halılarda kullanılan desen örnekleri: "Yedi Dağın Çiçeği", "Badegül", Kırçiçeği", "Binbir Çiçek", "Lalezar", "Kristal", "Karpuzlu", "Zümrüt-ü Anka", "Çeşm-i Bülbül", en meşhur desenleri olarak yerini almıştır. Desen örnekleri isimlerini Hereke'de dokuma yapan kişilerden almış olup geçmişten günümüze kadar Hereke ipek halı dokumacılığında kullanılmıştır. Hereke ipek halı dokuma literatürüne de bu isimlerle geçmişlerdir. Hereke

halısının tarihinde her desen, her motif bir simge olmuştur. Örneğin, Yedi dağın çiçeği yedi tepe üzerinde kurulu İstanbul şehrinin çiçeklerini; lale, sevgi ve barışı; sümbül, aşkı; beyaz gül, sevgiyi; yabani gül, hasreti anlatmıştır. Kırmızı ve laciverdin geleneksel olduğu halılarda motif renkleri olarak çok zengin bir renk ahengi ilk bakışta göze çarpmaktadır.

4.5.Kullanım Alanları

Hereke Fabrikasında dokunan halılar genellikle önemli kişilere hediyelik olarak saraylara sergileme amaçlı verilmektedir. Halıların büyük bir bölümü küçük boyutta dokunduğu için yer sergisi olarak çok fazla kullanılmamaktadır. Bunun dışında pano, seccade ve paspas olarak kullanımı bulunmaktadır. Yörede minyatür halı diye anılan yolluk halısı; 50-100 cm eninde ve çok çeşitli boylarda dokunur. Salon ya da antrelerde geçilecek yollara serilir.

Hereke fabrikası Milli Saraylara ait bir kuruluş olmasından dolayı dokunan ürünler dış pazara açılmamaktadır. Saraylara sergileme amaçlı ve hediye amaçlı dokunmaktadır. Bunun dışında Fabrika bünyesinde de sergilenen ürünler bulunmaktadır.

Hereke Fabrikası dışındaki işletmeler tarafından dokunanlar ise dış pazara açılmakta olup, Hereke'de dokunan halıları dış pazarda temsil etmektedirler. Bunun dışında ev hanımları kendi çeyizleri ve evleri için yaptıkları dokumaları gelecek nesillere ulaştırmak için saklamaktadırlar.

Hereke Fabrikası dışında Yıldız Şale Sarayında dokunan ipek halılar Hereke Fabrikası'nda olduğu gibi Milli Saraylara veya yurt dışından gelen misafirlere hediye olarak verilmektedir.

4.6.Hereke İpek Halı Dokumacılığının Bugünkü Durumu

Hereke'de ipek halı dokumacılığını bugün Hereke Fabrikası sürdürmekte olup kaliteli ve başarılı ürünler ortaya çıkarmaktadır. Günümüz itibariyle ipek halı dokuması yapan bir atölyesi ve bunları sergilediği bir sergi salonu bulunmaktadır. Hereke Fabrikası ürettiği ürünleri yalnızca saraylara vermekte ve dış pazara açılmamaktadır.

Hereke'de Hereke Fabrikası dışında ipek halı dokumacılığı yapan Han halıcılık ve küçük çapta işletmeler de bulunmaktadır. Bu işletmeler ürünlerini evlerine tezgâh vererek ev hanımlarına dokutmaktadır. Hereke Fabrikası'nın yanı sıra bu işletmeler dış pazara ürün sunmakta ve ipek halıların pazarlamasını yapmaktadırlar.

Hereke ipekli dokuma ve halı fabrikası; günümüzde bir müze fabrika olarak üretimini sürdürmekte ve konumuyla benzerleri arasında özel bir yer tutmaktadır. Kurulduğundan bu yana sarayları, köşkleri, kasırları, aynı zamanda saray toplumunu giydiren, kısacası Osmanlı Hanedanı'na çalışan Fabrika-i Hümayun, bugün hala saraylara dokuma yapmaktadır. Koruma altındaki sarayların, köşklerin, kasırların eskiyen mefruşatını ve halılarını aslına uygun olarak yeniden üretmektedir. Orijinal desenleri gün ışığına çıkararak ihtiyacı karşılamanın yanı sıra geleneksel mirasımız olan ipek halı dokumacılığını gelecek kuşaklara aktarmaktadır.

4.6.1.Günümüzdeki İşletmeler

4.6.1.1.Hereke Fabrikası

1843 yılında Hereke Fabrika-i Hümâyûnu adıyla Hereke'de kurulan fabrika, Osmanlı İmparatorluğu'nun o tarihe kadar halı ve ipekli dokuma alanında kurduğu en kapsamlı fabrikasıdır.

Günümüzde de aktif olarak işleyen Hereke İpekli Dokuma ve Halı Fabrikası dokunan ürünlerle ve çalışma disiplini ile benzerleri arasında özel bir yere sahiptir. Yüzyıllardır üretim yapan fabrika sürekli kendini geliştirmiş, eski desenleri düzenleyerek günümüze ulaşmasına katkıda bulunmuştur. Geçmişteki ürünleri günümüze yansıttığından dolayı bir nevi kültür elçiliği görevi üstlenmiştir. Fakat sadece geçmişteki desenlerin dokunması, fabrikada yeni desenlerin ortaya çıkmamasına sebep olmuştur.

Hereke fabrikası fabrika müdürü Naci Kalay ve birçok çalışanıyla yıllardır ipek halı dokuma ve kumaş dokuma yapmaktadır. Fabrika, idari birim ve üretim bölümü olmak üzere iki binadan oluşmaktadır. Üretim bölümünün giriş katında, kumaş dokumaların ve ipek halı dokumaların sergilendiği sergi salonu, dokumada kullanılan araç, gereçlerin ve dokumanın tarihi gelişiminin sergilendiği odalar bulunmaktadır. Bunların yanında ipeğin halı oluncaya kadarki geçirdiği tüm evrelerin resmedildiği çeşitli araç ve gereçlerle canlandırıldığı bölümde bu katta bulunmaktadır.

İkinci katta ise halı ve kumaş dokuma atölyesi, halı tamir bölümü, desen odası ve kullanılmayan büyük tezgâhların bulunduğu bölüm vardır.

Hereke fabrikasının gelecekte bir müze haline dönüştürülmesi düşünülmektedir. Bunun için gerekli çalışmalar, fabrika müdürü Naci Kalay tarafından yapılmaktadır.

Fotoğraf No:36 TBMM Milli Saraylar Hereke Halı ve İpek Dokuma Fabrikası

4.6.1.2.Han Halıcılık

Günümüzdeki işletmeler arasında bulunan Han Halıcılık, Hereke Fabrikası'nın yanı sıra Hereke'de ipek halı dokumacılığı yapmakta olup dış pazarın ihtiyacını karşılamaya yönelik ürünler ortaya koymaktadır. İşletme kendi ihtiyacını ve piyasa ihtiyacını karşılamaya yönelik ürünler ürettiğinden dolayı ortaya çıkan desenler ve teknikler Hereke fabrikasından çok farklıdır.

5.DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA

5.1.Değerlendirme Grafikleri

5.1.1. Kullanılan Hammadde Dağılım Grafiği

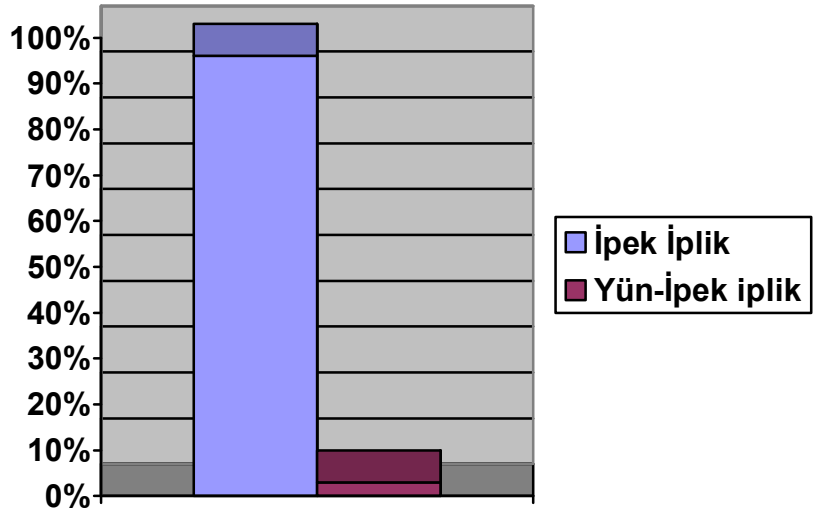

n=28=100

Hammadde dağılım grafiği incelendiğinde, Hereke Fabrikasında üretilen ipek halı dokumaların 27 örneğinde yani %96'sında hammadde olarak ipek ipliğin kullanıldığı görülmektedir. Sadece bir örnek (%3 oranla) yün-ipek iplik birlikte kullanılarak dokunmuştur. İncelenen örnekler arasında yün iplik kullanılarak yapılmış dokuma bulunmamaktadır.

5.1.2. Kullanılan Tezgahların Dağılım Grafiği

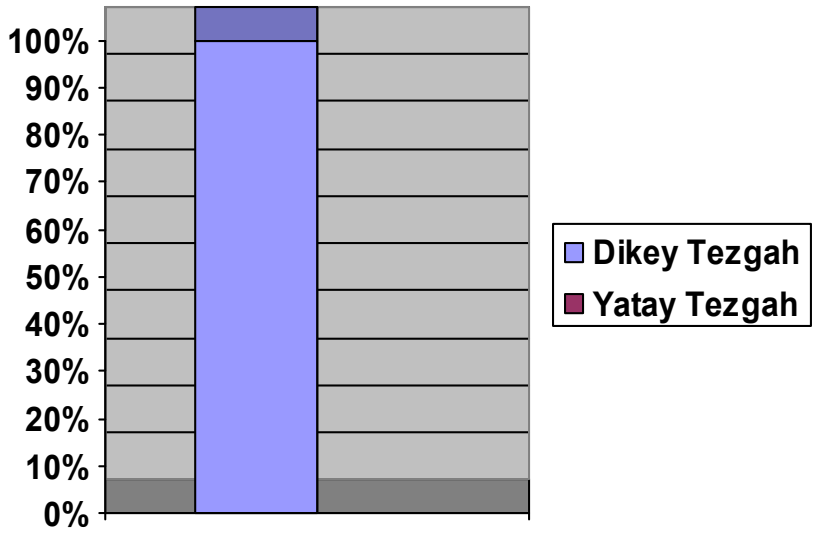

n=28=100

Kullanılan tezgâhların dağılım grafiği incelendiğinde, Hereke Fabrikasında üretilen İpek halı dokumaların tümünün dikey tezgâh kullanılarak dokunduğu görülmektedir. Örneklerde yatay tezgâh kullanımına rastlanmamıştır.

5.1.3. Kullanılan Tekniklerin Dağılım Grafiği

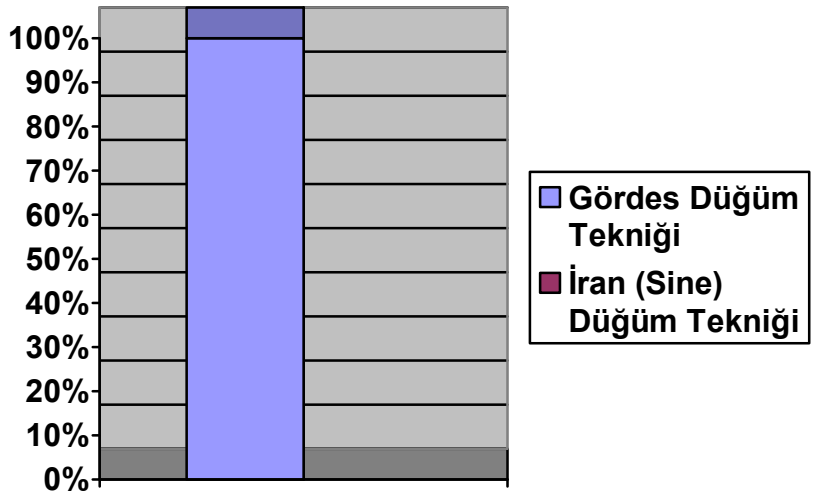

n=28=100

Kullanılan tekniklerin dağılım grafiği incelendiğinde, Hereke Fabrikasında üretilen ipek halı dokumaların tümünün Gördes düğümü kullanılarak dokunduğu görülmektedir. Örneklerde İran düğümüne rastlanmamıştır.

5.1.4. Kompozisyon Dağılım Grafiği

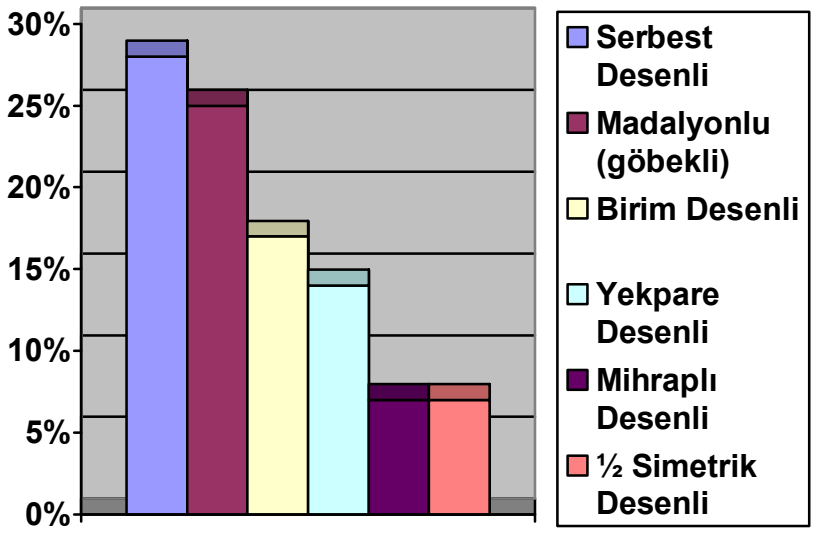

n=28=100

Kompozisyon dağılım grafiği incelendiğinde, Hereke Fabrikası ipek halı dokumalarında 8 örnek %28 oranla en çok serbest desenli kompozisyon kullanılarak dokuma yapıldığı görülmüştür. Daha sonra 7 örnek %25 oranla madalyonlu (göbekli), 5 örnekle %17 oranla birim desenli, 4 örnek %14 oranla yekpare desenli, 2 örnek % 7 oranla mihraplı desenli, yine 2 örnek %7 oranla ½ simetrik desenli dokuma görülmektedir.

5.1.5. Desen Dağılım Grafiği

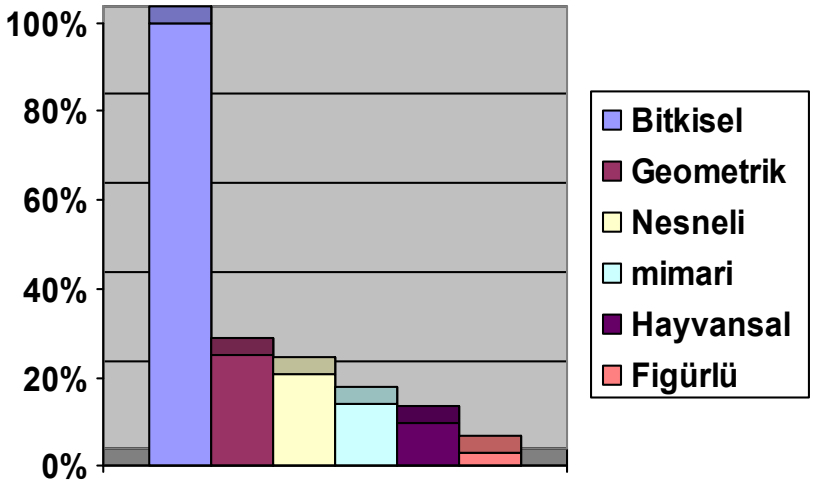

n=28=100

Desen dağılım grafiği incelendiğinde, Hereke Fabrikası ipek halı dokumalarında 28 örnekte (%100 oranında örneklerin tümünde) bitkisel bezemenin kullanılmış olduğu görülmektedir. Bitkisel bezemenin dışında 7 örnekle %25 oranında geometrik, 6 örnekle %21 nesneli, 4 örnekle %14 mimari, 3 örnekle %10 hayvansal ve 1 örnekle %3 figürlü bezeme kullanılmıştır.

5.1.6. Renk Dağılım Grafiği

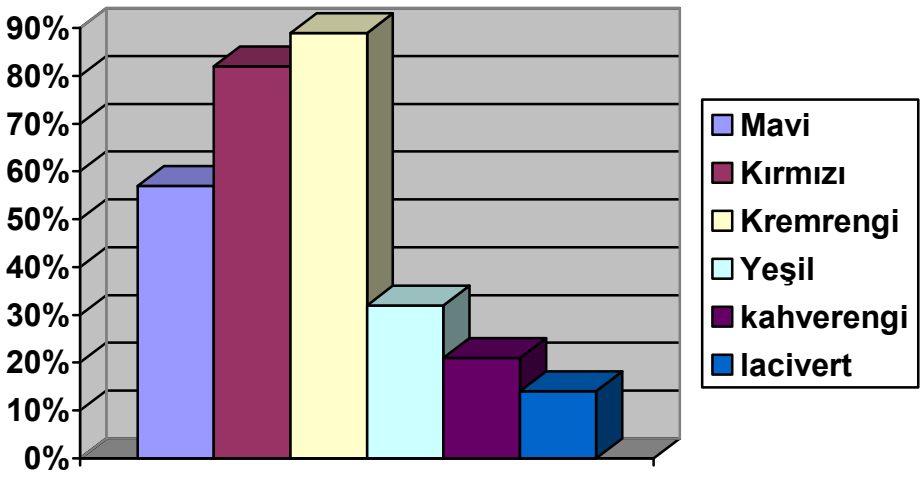

Renk dağıtım grafiği incelendiğinde, Hereke Fabrikası ipek halı dokumalarında en çok krem rengi, kırmızı, mavi, yeşil, kahverengi, lacivert renklerin kullanıldığı görülmüştür. Renkler içinde en çok kullanılan renk 25 örnek % 89 ile krem rengidir. İkinci olarak 24 örnekte %82 oranda kırmızı renk kullanılmış, üçüncü olarak 16

örnekte %57 oranında mavi renk kullanılmış olup, kullanılan diğer renk oranları ise; 9 örnek %32 yeşil, 6 örnek %21 kahverengi ve 4 örnek ile %14 laciverttir.

5.1.7. Kullanım Alanları Dağılım Grafiği

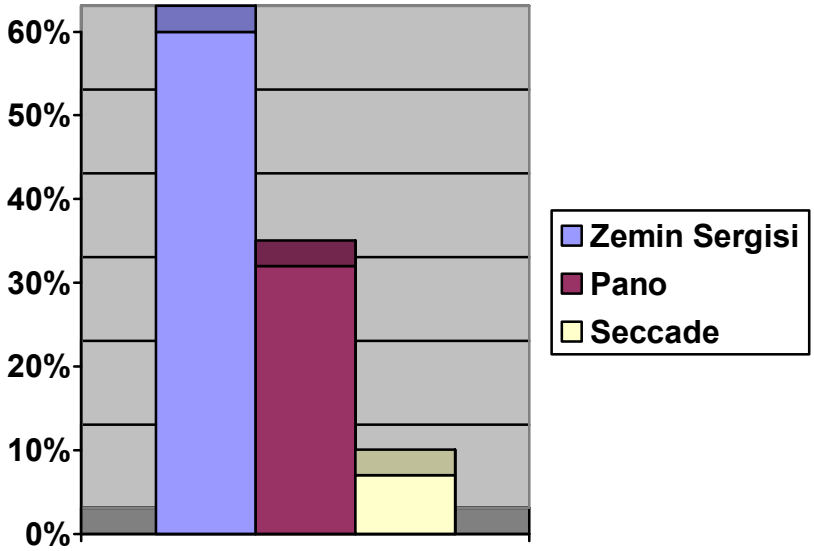

Kullanım alanları dağılım grafiği incelendiğinde, Hereke Fabrikasında üretilen dokumaların %60'ının zemin sergisi olarak, %32'sinin pano olarak, %7'sinin ise seccade olarak dokunduğu görülmektedir.

5.2.Karşılaştırma

Hereke Fabrikası'nda bulunan günümüz halılarıyla Dolmabahçe Sarayı'nda bulunan eski örnekleri karşılaştırdığımızda birçok benzer ve farklı yönler dokumalarda karşımıza çıkmaktadır.

Dolmabahçe Sarayı'nda bulunan örnekleri incelediğimizde 1843 yılından sonra Hereke Fabrikası tarafından dokunan eski örnekler olduğu için kalite, desen ve renk açısından yeni dokunan örneklere göre farklılıklar görülmektedir. Bunları inceleyecek olursak;

Halı ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Kalitesi 80x80'dir. Ebatları 192x233'tür.

Dokuma kompozisyonu iki küçük bir büyük olmak üzere üç bordür ve orta zeminden meydana gelmektedir. Küçük bordürler de mavi renk üzerine sonsuzluğun sembolü olan stilize selvi ve hançer yaprağı tekrar edilerek kullanılmıştır. Bordürde motifler alternatif olarak dizilmiştir. Köşe dolguları renkli natüralist çiçeklerle bezenmiş ve dolguların uçları kenarlarda birleştirilmiştir.[18]

Geniş bordürde kırmızı renk kullanılmıştır. Halının zemin kompozisyonunda madalyon bulunmaktadır. Madalyon limonküfü zeminde lacivert kontürlü ve dilimlidir. Bir köşesinde kartuş içerisinde Hereke yazısı okunmaktadır. Halıda bitkisel bezeme kullanılmış olup saçak bulunmamaktadır.

Yeni örneklerle kıyaslandığında, yeni örneklerin ebatları 50x100 cm arasında değişiklik gösterirken incelenen bu örnekte 192x233 tür. İncelediğimiz bu örnekte kalite 80x80 iken eski Halı örneklerin bir tanesi hariç tümünde kalite 100x100 dür.

Fotoğraf no:36 Dolmabahçe Sarayı İpek

[18] TBMM MİLLİ SARAYLAR DAİRE BAŞKANLIĞI, Düğümün Son Halkası; Osmanlı Sarayı Halıları, İstanbul, 2010, s. 114-115.

Kalitesinin düşük olması (ipek
halı inceliğine göre kaba bir dokuma olması)
motiflerin azlığı ve renklerin yumuşaklığı
farklılık olarak dikkat çekmektedir.
Desen açısından değerlendirildiğinde yoğun motiflerle desene zenginlik katılmıştır. Bu özelliği bakımından yeni örneklerle benzerlik göstermektedir.

Halı ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Ebatları: 117x200 Kalitesi: 65x63 Dokuma kompozisyonu iki küçük bir büyük olmak üzere üç bordür ve orta zeminden meydana gelmektedir. Bordürler de bitkisel bezeme kullanılmıştır.

Halının zemini şemseli madalyonu rokoko stili S ve C kıvrımları çizen bitkisel dallar çevrelemiştir. Seccade zemininde rumiler ile Avrupa tarzı süsleme unsurları karma bir şekilde görülmektedir. Benzer formlar köşebentleri de kontürlemektedir.[19] Halıda bitkisel motifler kullanılmış olup saçak bulunmamaktadır.

Karşılaştırılma yapıldığında, desen açısından daha sade olması, yeni örneklerde ebatlar 50x100 arasında değişiklik gösterirken incelediğimiz örnekte 117x200'tür. Bu açıdan eski örneklerin ebatlarının büyüklüğü dikkat çekmektedir. Kalite olarak incelediğimizde de incelenen örneğin kalitesi 65x63 iken yeni örneklerin kalitesi 100x100'dür. Eski örnekler yeni örneklere göre daha kaba dokunmuş olup ebatları daha büyüktür. Aynı zamanda motiflerin azlığı ve renklerin yumuşaklığı farklılık olarak dikkat çekmektedir.

Fotoğraf no:37 Dolmabahçe Sarayı İpek Halı

[19] TBMM MİLLİ SARAYLAR DAİRE BAŞKANLIĞI, Düğümün Son Halkası; Osmanlı Sarayı Halıları, İstanbul, 2010, s. 116-117.

Halı ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Ebatları: 116x194 Kalitesi: 70x70 Dokuma kompozisyonu iki küçük bir büyük olmak üzere üç bordür ve orta zeminden meydana gelmektedir. Bordürler de bitkisel bezeme kullanılmıştır.

Halı ¼ simetrik kompozisyonludur. Zeminde rumi, gonca gül, yaprak motifleri yer alır. Zemin hatayi, goncagül, penç, bahar dalları, stilize çiçekler ve yaprak motifleri ile dolguludur.[20] Halıda bitkisel motifler kullanılmış olup saçak bulunmaktadır.

Fotoğraf no:38 Dolmabahçe Sarayı İpek Halı

Yeni örneklerle kıyaslandığında desen açısından benzerlikler görülmektedir. Bunlar; ¼ simetrik kompozisyonda olması, bitkisel bezeme kullanılmış olması ve bitkisel bezeme motiflerinin aynı olmasıdır. Aynı zamanda uzun saçaklarının bulunması da benzer özelliği arasındadır. Bunun yanı sıra farklılıkları da bulunmaktadır. Bunlar; yeni örneklerde ebatlar 50x100 arasında değişiklik gösterirken incelediğimiz örnekte 116x194'tür. Bu açıdan eski örneklerin ebatlarının büyüklüğü dikkat çekmektedir. Kalite olarak incelediğimizde de incelenen örneğin kalitesi 70x70 iken yeni örneklerin kalitesi 100x100'dür. Eski örnekler yeni örneklere göre daha kaba dokunmuş olup ebatları daha büyüktür. Aynı zamanda renkleri daha yumuşaktır.

[20] TBMM MİLLİ SARAYLAR DAİRE BAŞKANLIĞI, Düğümün Son Halkası; Osmanlı Sarayı Halıları, İstanbul, 2010, s. 122-123.

Halı ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Ebatları: 140x225 Kalitesi: 60x60 Dokuma kompozisyonu iki küçük bir büyük olmak üzere üç bordür ve orta zeminden meydana gelmektedir. Bordürler de bitkisel bezeme kullanılmıştır.

Halının zemininde madalyon bulunmaktadır. Madalyonda yer alan simetrik helezonlar içte gül ve yaprak motifli, üst ve altta rumilerle sonlandırılmıştır. Köşebentleri birleştiren kıvrım hat ve helezonla süslenmiş yeşil zeminli bölümler mimari unsuru görünümü vermektedir. Sol üst köşesinde Hereke yazısı bulunmaktadır.[21] Halıda bitkisel motifler kullanılmış olup saçak bulunmaktadır.

Fotoğraf no:39 Dolmabahçe Sarayı İpek Halı

Yeni örneklerle kıyaslandığında desen açısından benzerlikler görülmektedir. Bunlar; desende madalyon motifinin her iki grupta da yer alması, bitkisel bezeme kullanılmış olması ve bitkisel bezeme motiflerinin benzerlikler göstermesidir. Aynı zamanda uzun saçaklarının bulunması da benzer özelliği arasındadır. Bunun yanı sıra farklılıkları da bulunmaktadır. Bunlar; yeni örneklerdeebatlar 50x100 arasında değişiklik gösterirken incelediğimiz örnekte 140x225'tir. Bu açıdan eski örneklerin ebatlarının büyüklüğü dikkat çekmektedir. Kalite olarak incelediğimizde de incelenen örneğin kalitesi 60x60 iken yeni örneklerin kalitesi 100x100'dür. Eski örnekler yeni örneklere göre daha kaba dokunmuş olup ebatları daha büyüktür. Aynı zamanda renkleri daha yumuşaktır.

[21] TBMM MİLLİ SARAYLAR DAİRE BAŞKANLIĞI, Düğümün Son Halkası; Osmanlı Sarayı Halıları, İstanbul, 2010, s. 124-125.

Halı ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Ebatları: 116x194 Kalitesi: 70x70 Dokuma kompozisyonu iki küçük bordür ve orta zeminden meydana gelmektedir. Bordürler de bitkisel bezeme kullanılmıştır. Natüralist bitki motifli seccade zemininde lale ve hançer yaprakları dikkat çekmektedir.
Halıda bitkisel motifler kullanılmış olup saçak bulunmaktadır.

Fotoğraf no:40 Dolmabahçe Sarayı İpek Halı

Yeni örneklerle kıyaslandığında renk açısından benzerlikler görülmektedir. Hereke'nin yeni örneklerinde en çok bulunan renk olan kremrengi ve kırmızı aynı tonlarda kullanılmıştır. Diğer bir özellik ise bitkisel bezeme kullanılmış olması ve bitkisel bezeme motiflerinin benzerlikler göstermesidir. Aynı zamanda uzun saçaklarının bulunması da benzer özelliği arasındadır. Bunun yanı sıra farklılıkları da bulunmaktadır. . Bunlar; yeni örneklerde ebatlar 50x100 arasında değişiklik gösterirken incelediğimiz örnekte 116x194'tür. Bu açıdan eski örneklerin ebatlarının büyüklüğü dikkat çekmektedir. Kalite olarak incelediğimizde de incelenen örneğin kalitesi 70x70 iken yeni örneklerin kalitesi 100x100'dür. Eski örnekler yeni örneklere göre daha kaba dokunmuş olup ebatları daha büyüktür. Diğer bir farklılıkta daha sade bir kompozisyonunun olmasıdır.

Halı ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Ebatları: 100x184 Kalitesi: 60x60 Dokuma kompozisyonu iki küçük bordür ve orta zeminden meydana gelmektedir. Bordürler de geometrik ve bitkisel bezeme kullanılmıştır. Seccade Ladik yöresi desen özelliklerini göstermektedir. Ladik seccadelerin mihrap altı ve üstünde yer alan laleyi andıran uzun saplı çiçek motifleri karakteristiktir. Bu seccadelerde mihrap tek veya üç nişlidir. Ayetlik ve tabanlıklarda stilize lale motifleri bulunur. Seccadenin zemini koyu pembe renkli, basamaklı ve çift mihraplıdır. Mihrap köşelerinde kalan üçgenler geometrik ve bitkisel motiflerle doldurulmuştur. Krem zeminli geniş bordürü geometrik ve bitkisel bezemeli ince bordürler çevrelemektedir. Bir köşesinde kartuş içerisinde Hereke yazısı okunmaktadır.[22]
Halıda saçak bulunmaktadır.

Fotoğraf no:41 Dolmabahçe Sarayı İpek Halı

Yeni örneklerle kıyaslandığında desen açısından benzerlikler görülmemektedir. Kompozisyon açısından incelediğimizde yeni örneklerde kullanılmayan bir kompozisyon düzeni bulunmaktadır. Yeni örneklere bakıldığında bu örnekte tamamen geleneksel Ladik seccade tipi dokuma yapıldığı, yeni dokunan seccadelerin günümüze daha çok hitap ettiği görülmektedir.

Seccade de uzun saçaklarının bulunması yeni örneklerle benzer bir özellik göstermesine karşın saçakların farklı renkte olması dokumayı diğer örneklerden ayıran bir özelliktir. Bunlar dışında; yeni örneklerde ebatlar 50x100 arasında değişiklik gösterirken

[22] TBMM MİLLİ SARAYLAR DAİRE BAŞKANLIĞI, Düğümün Son Halkası; Osmanlı Sarayı Halıları, İstanbul, 2010, s. 144-145.

incelediğimiz örnekte 100x184'tür. Bu açıdan eski örneklerin ebatlarının büyüklüğü dikkat çekmektedir. Kalite olarak incelediğimizde de incelenen örneğin kalitesi 60x60 iken yeni örneklerin kalitesi 100x100'dür. Eski örnekler yeni örneklere göre daha kaba dokunmuş olup ebatları daha büyüktür.

Halı ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Ebatları: 348x522 Kalitesi: 43x32 Dokuma kompozisyonu iki küçük bordür ve orta zeminden meydana gelmektedir. Zeminin bir kısa kenarından diğer kısa kenarına doğru iki vazodan çıkan simetrik olarak yüzeyi dolduran stilize dallar ve nar motifleri bulunmaktadır. Bu desen uygulaması hayat ağacı olarak da anılmaktadır. Ölümsüzlüğü bulunmayan insanlar, ölümden sonraki hayat ile umutlarını sürdürürler ve bu hayat ağacı ile simgelenir. Nar ağacı motifi selvi, hurma, palmiye, incir, zeytin, asma, kayın, meşe ağaçları gibi en çok kullanılmış hayat ağacı sembolüdür.
Beş bordürlü halının her bir bordürü farklı motif düzenlemesi ile ele alınmıştır. Boyutu ve rengi ile türünün nadir rastlanan örneklerindendir.[23] Halıda saçak bulunmaktadır.

Fotoğraf no:42 Yıldız Şale Sarayı İpek-yün Halı

Yeni örneklerle kıyaslandığında desen açısından benzerlikler görülmemektedir.

Yeni örneklerde ebatlar 50x100 arasında değişiklik gösterirken incelediğimiz örnekte 348x522'dir. Bu açıdan eski örneklerin ebatlarının büyüklüğü dikkat çekmektedir.

[23] TBMM MİLLİ SARAYLAR DAİRE BAŞKANLIĞI, Düğümün Son Halkası; Osmanlı Sarayı Halıları, İstanbul, 2010, s.192-193.

Kalite olarak incelediğimizde de incelenen
örneğin kalitesi 43x32 iken yeni örneklerin kalitesi
100x100'dür. Eski örnekler yeni örneklere göre daha kaba dokunmuş olup ebatları daha büyüktür. Bunun sebebi halının içerisinde ipek ile birlikte yün ipliğinde kullanılmış olmasıdır.

Halı ipek iplik kullanılarak imal edilmiştir. Ebatları: 195x375 Kalitesi: 37x37 Dokuma kompozisyonu iki küçük bordür ve orta zeminden meydana gelmektedir. Halının atkıları mavi renklidir. Üç bordürü de meandr motiflidir. Zeminin bir kenarından diğer kenarına doğru iki vazodan çıkan simetrik olarak yüzeyi dolduran dallar ve nar motifleri bulunmaktadır. Bu motif hayat ağacı adı ile de anılmaktadır. Nadir bulunan eserlerdendir.[24]
Halıda saçak bulunmaktadır.

Fotoğraf no:43 Beylerbeyi Sarayı İpek Halı

Yeni örneklerle kıyaslandığında desen açısından benzerlikler görülmemektedir.

Yeni örneklerde ebatlar 50x100 arasında değişiklik gösterirken incelediğimiz örnekte 195x375'dir. Bu açıdan eski örneklerin ebatlarının büyüklüğü dikkat çekmektedir.

Kalite olarak incelediğimizde de incelenen
örneğin kalitesi 37x37 iken yeni örneklerin kalitesi
100x100'dür. Eski örnekler yeni örneklere göre daha kaba dokunmuş olup ebatları daha büyüktür.

[24] TBMM MİLLİ SARAYLAR DAİRE BAŞKANLIĞI, Düğümün Son Halkası; Osmanlı Sarayı Halıları, İstanbul, 2010, s.194-195.

6.SONUÇ VE ÖNERİLER

Hereke İpek Halı Fabrikası, ipek halı dokumacılığında 1843 yılında Hereke Fabrika-i Hümayunu adıyla Hereke'de kurulan, Osmanlı İmparatorluğundan günümüze kadar uzanan halı ve ipekli dokuma alanında ki en kapsamlı fabrikadır. Fabrika asırlar boyunca uzanan tarihinden ve işlevinden dolayı müze fabrika niteliğindedir.

Hereke İpek Halı Fabrikası, geleneksel değerlerin hala güncelliğini koruması açısından ve yapılan ürünlerin sarayın ipek halı ve kumaş ihtiyaçlarına cevap vermesi sebebiyle de el sanatları arasında büyük öneme sahiptir. Hereke'de bu sanat dalı yüzyıllardan beri faaliyet göstermekte, yapılan ürünlerle ipek halı dokuma hakkında bilgi sunmaktadır.

Hereke Fabrikasında dokunan ipek halılar, Dolmabahçe Sarayı, Beylerbeyi Sarayı ve Yıldız Şale Sarayı'na gönderilmekte olup sarayların çeşitli odalarında sergilenmektedir. Yurtiçinden ve yurtdışından sarayı görmeye gelen ziyaretçiler tarafından ipek halıların görülmesi, geleneksel kültürümüzün bir parçası olan ipek halı dokuma sanatının ulusal ve uluslar arası olarak yaygınlaşmasına katkı sağlamaktadır. Bunların yanında fabrikada sürekli geçmişteki desenlerin dokunması, fabrikanın yenilenmesini engellemiş, aynı zaman da yeni desenlerin çıkmamasına neden olmuştur.

Ancak günümüzde teknolojik gelişmeler sonucunda el sanatlarına azalan ilgi ipek halı dokumacılığında da görülmektedir. Gerek geleneksel desenlerin yerine modern desenlerin dokunması, gerekse bu iş ile uğraşan dokuyucuların azalması, ipek halı dokumacılığında önemli kaygılar oluşturmaktadır. Yeni dokunan örnekler ile eski örnekler kıyaslandığında bu farklılıklar çok açık bir şekilde görülebilmektedir.

Bu nedenlerden dolayı ve bugünkü sosyo-ekonomik durumumuz göz önüne alındığında ülkemize gelir getirecek, ayrıca büyük parasal yatırımlara gereksinim olmadan insan gücünden faydalanılacak ve kültürel bir etkileşime neden olacak bu sanatın, tek bir fabrika ile temsil edilmemesi gerekmektedir. Ülke genelinde ipek halı dokuma fabrikalarının çoğalarak faaliyet göstermesi ve bu iş için çaba sarf edilmesinin ülkemize fayda sağlayacağı düşünülürse, böyle fabrikaların ve ipek halı dokuma ile uğraşan kişilerin teşvik edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Aynı zamanda ipek halı dokuma ile uğraşacak kişilere maddi olanak sağlayarak destekleyeceği ve bu işle uğraşmayan kişilerin de ilgisini çekeceği için hem istihdam artacak hem de kültürel değerlerimiz canlılık kazanmış olacaktır.

Bunların dışında kendi olanakları az fakat kendi adına ipek halı dokumak isteyen dokuyucuların ipek halı dokuma konusunda maddi ve manevi olanaklardan yararlanması ipek halı üretimini teşvik edici bir etken olabilecektir.

Sonuç olarak ipek halı dokumanın, ülkemizin kültürel değerlerinin korunmasına, kişilerin ve dolayısıyla ülkenin maddi gelirlerinin desteklenmesine önemli katkı sağlayacağı düşünülürse, bu sanatı aktif halde tutmak, var olan kuruluşları tanıtmak ve desteklemek ve bu sanatı ülke geneline yaymak için gerekli çalışmaların yapılması gerekliliği yadsınamaz bir gerçektir.

KAYNAKÇA

ACAR,B., Belkıs, Kilim, Cicim,Zili,Sumak,Türk Düz Dokuma Yaygıları, İstanbul, 1982.

AKBAY,R., Arı ve İpekböcekçiliği, Ankara,1986.

AKINCI, Ersoy, Doğal İpekte Sermaye Birikimi, Ankara, 1986.

AKBABA, Gülgün,"Dut Yaprağından İpeğe: İpek Böceği",Bilim ve Teknik, Sayı:33,Mayıs 2002.

ANONYMOUS, Türkiye'de İpek ve İpekli Mensucat Sanayi Türkiye Ticaret Odaları, Ankara,1958.

ANONYMOUS, İpekböcekçiliği, Bursa,1984.

ANONYMOUS, İpekböceği ve Dutçuluk Seminer Notları, Bursa,1991.

ASLANAPA, Oktay, Türk Sanatı, İstanbul,1984.

ASLANAPA, Oktay, Türk Halı Sanatının Bin Yılı, İstanbul, 1987.

ATASOY, Nurhan, İpek: Osmanlı Dokuma Sanatı, İstanbul,2001.

AYYILDIZ, Uğur, Hereke ve Kayseri, İstanbul,1983.

AYTAÇ, Çetin, Halı Deseni Tasarımı, Ankara,2001.

BİLGİ, Hülya, Çatma ve Kemha: Osmanlı İpek Dokumaları, İstanbul,2007.

ÇALIŞKAN,Ö.,"Türkiye'de Doğal İpek Üretimi İşlenmesi İplik ve Dokuma Teknolojisi Üzerine Bir İnceleme",Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fak.Tekstil Müh. Bölümü Yayınlanmamış Lisans Tezi,Bursa,1989.

DAĞCI, R.Koray, "Hereke Halıcılığı'ndaki Desen Karakterlerinin İncelenmesi ve Yeni Çizgilere Ulaştırılması", I.Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 1981.

DALSAR, Fahri, Türk Sanayi ve Ticaret Tarihinde Bursa'da İpekçilik, İstanbul,1960.

DENİZ, Bekir, Ayvacık (Çanakkale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları (Kilim-Cicim-Zili), Ankara,1998.

GİRGİNSOY, Naci, İpekböceği, İstanbul,1960.

GÖKDUMAN, Arzu Alev, KIRALI, Reşat, "Türk İpek Halıcılığı Hakkında Bir Araştırma," E.Ü. Mühendislik Fakültesi Tekstil Mühendisliği Bölümü Bitirme Tezi, İzmir, 1989.

GÖKIRMAK, Engin, "Türk El halıları İçinde Hereke Halıları", M.S.Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi Sosyal Bilimler Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1989.

GÜLTEKİN, Cengiz, Türkiye'de İpekçilik ve Şimdiye Kadar Geçirdiği Safhalar, Ankara 1966.

HASİLİK, Mehmet, "İpek halılar", E.Ü. Mühendislik Fakültesi Tekstil Mühendisliği Bölümü Bitirme Tezi, İzmir, 1988.

İNAL, Vasık, "İpekçilik", G.Ü. Gazi Eğitim fakültesi Resim İş Eğitimi Bölümü Bitirme Tezi, Ankara, 1935.

İNAN, Şaziye, "Alanya'da İpek Dokumacılık", G.Ü. Gazi Üniversitesi Resim İş Eğitimi Bölümü Bitirme Tezi, Ankara, 1977.

KAYA, Reyhan, Antakya Yöresi İpekli Dokumacılık ve El İşlemeleri, İstanbul,1994.

KAYA, Firdevs, YAZICIOĞLU, Yahşi, Lif Teknolojisi, Ankara, 2002.

KOMİSYON, Tekstil Teknolojisi I-II, İstanbul, 2001.

KÜÇÜKERMAN, Önder, Anadolu'nun Geleneksel Halı ve Dokuma Sanatı İçinde Hereke Fabrikası: Saray dan Hereke'ye Giden Yol, Ankara,1987.

MORALI, Nurten, "Hereke Seccadeleri", İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü Türk ve İslam Sanatı Kürsüsü Bitirme Tezi, İstanbul, 1966.

ONAN, Saim, "Gönen'de İpekçilik", G.Ü. Gazi Üniversitesi Resim İş Eğitimi Bölümü Bitirme Tezi, Ankara, 1948.

ÖNDER, Seyhan, "Ödemiş'te İpekçiliğin ve İpek Dokumacılığının Günümüzdeki Durumu", D.E.Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü Bitirme Tezi, İzmir, 1990.

POLATER, Aydan, "İpek Halı Desenleri", E.Ü. Mühendislik Fakültesi Tekstil Mühendisliği Bölümü Bitirme Tezi, İzmir, 1988.

SEVEN, H., Dutçuluk ve İpekböcekçiliği, Bursa, 1963.

SOYSALDI, Aysen, Osmanlı Hereke Fabrika-î Hümayunu ve Bugünkü Hereke Halıcılığı, Milli Eğitim Dergisi Sayı: 143, Temmuz-Ağustos-Eylül 1999.

SÖYLEMEZOĞLU, Feryal, "Türkiye'de İpek Üretiminin Bugünü Ve El Sanatları Yolu İle Kullanım Alanları" 2.Türkiye-Ukrayna Kültürel İlişkileri Sempozyumu, Ukrayna, 2010.

ŞİNİK, Mehmet, "Bursa'da İpekçilik", G.Ü. Gazi Üniversitesi Resim İş Eğitimi Bölümü Bitirme Tezi, Ankara.

TBMM MİLLİ SARAYLAR DAİRE BAŞKANLIĞI, Düğümün Son Halkası; Osmanlı Sarayı Halıları, İstanbul, 2010.

TEZCAN, Hülya, Atlaslar Atlası, İstanbul, 1993.

TEMİR, Şebnem, "Hereke Fabrika-i Hümayunun da Geleneksel Türk Motifleri Kullanılarak Tasarlanmış ve Dokunmuş İpekli Kumaşlar," Türk Dünyası Kültür ve Sanat Sempozyumu Bildirileri, 2000.

TEMİR – URAL, Şebnem Ruhsar, "Hereke İpekli Dokuma Kumaşları ve Günümüzdeki Durumu, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Uygulamalı Sanatlar Bölümü Tekstil Ana Sanat Dalı", Yayınlanmamış Sanat Yeterliliği Tezi, İstanbul, 1986.

TEMİR-URAL, Şebnem Ruhsar, "Hereke İpekli Dokumaları", Antik Dekor Dergisi ,Antik A.Ş., Sayı:12 ,İstanbul, 1991.

TIRMAN, Firdevs, Alanya 'da İpekli Dokumacılık, Araştırma Ödevi, Konya, 1989.

TUĞLAŞ ÖZCAN, Fatma, "Kozadan Kumaşa, İpek Böcekçiliği,"Ev Tekstili, Sayı:33,Mayıs 2002.

TUNABOYLU, Aydın, "İpekçiliğin Tarihsel Gelişimi ve Ödemiş Yöresi İpekçiliği", D.E.Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi Uygulamalı Sanatlar Bölümü Tekstil Sanatları Ana Sanat Dalı Bitirme Tezi, İzmir, 1982.

ÜNAL, Hamdi, Hereke Halıcılığı, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tekstil Ana Sanat Dalı, İstanbul, 1986.

YAĞLIDERE, Ömer, İpek Böcekçiliğin Öyküsü, İstanbul,2002.

YAZICIOĞLU,Y.,GÜLÜMSER,G.,"İpek ve Diğer Salgı Lifleri",Ege Üniversitesi Müh. Fak.Ders Kitabı, İzmir,1993.

YETKİN, Şerare, Türk Halı Sanatı, İstanbul,1983.

YILMAZ, Yaşar, "Hereke Jakarlı Dokumaları ve Milli Saraylar Mobilyasında Kullanımı", Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı Batı Sanatı ve Çağdaş Sanat Programı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1998.

YURDASAVAŞ, Beyhan, "Hereke Halıları", G.Ü. Mesleki Eğitim Fakültesi El Sanatları Eğitimi Bölümü Bitirme Tezi, Ankara, 1989.

Ek–1 Fotoğraf Listesi

Fotoğraf 1- İpek Halı

Fotoğraf 2- İpek Halı

Fotoğraf 3-İpek Halı

Fotoğraf 4-İpek Halı

Fotoğraf 5-İpek Halı

Fotoğraf 6-İpek Halı

Fotoğraf 7- İpek Halı

Fotoğraf 8-İpek Halı

Fotoğraf 9-İpek Halı

Fotoğraf 10-İpek Halı

Fotoğraf 11-İpek Halı

Fotoğraf 12-İpek Halı

Fotoğraf 14-İpek Halı

Fotoğraf 15-İpek Halı

Fotoğraf 16-İpek Halı

Fotoğraf 17- İpek Halı

Fotoğraf 18-İpek Halı

Fotoğraf 19-İpek Halı

Fotoğraf 20-İpek Halı

Fotoğraf 21-İpek Halı

Fotoğraf 22- İpek Halı

Fotoğraf 23-İpek Halı

Fotoğraf 24-İpek Halı

Fotoğraf 25-İpek Halı

Fotoğraf 26-İpek Halı

Fotoğraf 27-İpek Halı

Fotoğraf 28-İpek Halı

Fotoğraf 29-İpek İplik

Fotoğraf 30- İpek Kozaları ve Ham Haldeki İpek İplik

Fotoğraf 31- İpek İplik

Fotoğraf 32-İpek Halı Dokuma Tezgahı

Fotoğraf 33-İpek Halı Dokuma Tezgahı

Fotoğraf 34-İpek Halı Dokuma Tezgahı

Fotoğraf 35-İpek Halı Dokuma Tezgahı

Fotoğraf 36- TBMM Milli Saraylar Hereke Halı ve İpek Dokuma Fabrikası